

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsutveckling

Inventering av Gislavedsleden

Analys av en vandringsled och dess upplevelsevärden samt några
förbättringsförslag

An inventory of Gislaveds hiking trail

*An analysis of a hiking trail and its recreational value, and some suggestions for
improvement*

Andora Nejsum

Inventering av Gislavedsleden

Analys av en vandringsled och dess upplevelsevärden och några förbättringsförslag

An inventory of Gislaveds hiking trail

An analysis of a hiking trail and its recreational value, and some suggestions for improvement

Andora Nejsum

Handledare: Mark Huisman, SLU, Område landskapsutveckling

Examinator: Allan Gunnarsson, SLU, Område landskapsutveckling

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: C

Kurstitel: Examensarbete för landskapsingenjörer

Kurskod: EX0361

Program/utbildning: Landskapsingenjörsprogrammet

Examen:

Ämne: Landskapsplanering

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: juni 2011

Omslagsbild: Andora Nejsum

Kartmaterial: © Lantmäteriet Gävle 2010. Medgivande I 2010/0055

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *Gislavedsleden, vandringsled, vandringsforskning, parkkaraktärer, landskapsanalys, upplevelsevärde*

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap.
Område Landskapsutveckling

Förord

Att gå ute i naturen har alltid varit som en motvikt mot alla krav som finns i livet och det var också därför att jag föll för erbjudande från Gislaveds kommun när det kom i e-posten. Allt eftersom examensarbetet närmade sig kom också prestationsångest och jag var bara några steg ifrån panik. Jag var övertygad att jag inte kunde få panik om jag får lov och gå så många kilometer. Det är ren terapi.

Jag har bott i Sverige så länge att jag ibland inte längre vet om jag är svensk eller tysk. Därför var jag ganska överraskad över att min tyskhets märktes så tydligt under denna vandring. Jag vet inte om det är för att skogen på många sätt påminner om Schwarzwald där jag kommer ifrån eller om själva vandringen väckte barndomsminnen om de många promenader vi gjorde på helgerna. Att läsa om den tyska vandringsforskningen bekräftade många av mina känslor och befäste även hur tysk jag var som vandrare.

Jag hade aldrig varit i Gislaved och visste inte riktigt vad jag skulle förvänta mig av landskapet och själva Gislavedsleden. Jag anser att det varit en stor fördel då jag inte haft förutfattade meningar om hur det skulle vara och jag hoppas att mitt arbete blivit bättre på grund av det. Jag fick ett otroligt bra bemötande i Gislaved och vill tacka alla de som ställde upp för mig under min tid i Gislaved, speciellt de anställda i servicegruppen på fritidsförvaltningen som körde mig dagligen till och från leden. Ett riktigt stort tack till Anna Sam som hjälpte mig med allt och som aldrig gav intrycket av att hon kände sig störd.

Sist men inte minst vill jag tacka min handledare Mark Huisman för att han ställde upp med så kort varsel och fanns till hand med synpunkter och råd och även hjälpte till med mina språkproblem.

Andora Nejsun

Sammanfattning

Över hela västvärlden blir hälsoproblem som hänger ihop med övervikt och för lite rörelse allt vanligare, därför har många länder börjat med att försöka få befolkningen att röra sig mer.

Vandring kan vara en lösning på detta problem och därför har man i Jönköpings län börjat se över sitt vandringsledssystem. Gislaveds kommun, i Jönköpings län, har uppmärksammat detta problem och inlett ett arbete med att hitta lösningar för en modernisering och restaurering av Gislavedsleden.

Syftet med denna uppsats är att utföra en observationsstudie och analys av Gislavedsleden och framlägga åtgärdsförslag där de behövs. Med hjälp av Rainer Brämers empiriska undersökningar om vandring och vandringsleder, Patrik Grahns parkkaraktärer och Kevin Lynch analysmetod studeras ledens upplevelsevärden. Analysen resulterar i förändringsförslag som kan förbättra ledens upplevelsevärden. I uppsatsen uppmärksammas även att leden inte stödjer rundvandring eller kortare etapper på grund av dålig tillgänglighet, ett problem som leden delar med många andra vandringsleder i Jönköpings län. Även ledens större kontext tas i beaktande så som hur det går att ta sig till och från leden och om den har kapacitet att användas av en större brukargrupp eller på nya sätt.

Uppsatsens slutsats visar att ett gemensamt regelverk och en gemensam standard skulle underlätta för att utveckla och förbättra gamla leder eller användas som riktlinjer för skapandet av nya leder. Med en gemensam standard kan vandringsleder länkas samman och vandringen blir en bättre upplevelse i sin helhet. Den använda analysmetoden och de förslag för åtgärder som presenteras för Gislavedsleden, kan användas för vidare arbete eller forskning kring utvecklandet av en nationell standard för svenska vandringsleder.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte.....	2
1.3 Avgränsningar	2
1.4 Disposition	2
2. Metod.....	3
2.1 Litteraturstudie	3
2.2 Inventering.....	3
2.3 Val av analysmetod	4
3. Analysmetoder för vandringsleder	5
3.1 Parkkaraktärer	6
3.2 Tysk vandringsforskning	7
3.3 Kevin Lynch`s analys.....	10
4. Analys av Gislavedsleden	13
4.1 Generell beskrivning av Gislavedsleden	13
4.2 Ledmarkeringen och attraktionsannonsering	15
4.3 Asfalterade vägar	18
4.4 Grusvägar.....	22
4.5 Skogsväg och mindre stigar	25
4.7 Övrigt.....	30
5. Diskussion.....	31
5.1 Metoddiskussion.....	31
5.2 Gislavedsleden	32
6. Slutsatser	34
7. Litteraturförteckning.....	35

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Över hela världen har fetma fördubblats sedan 80-talet, vilket leder till många följsjukdomar så som diabetes och hjärt- kärlsjukdomar. Att göra det enkelt att vara fysiskt aktivt är en av de enklaste åtgärder som kan vidtas mot detta (WHO, 2011). Den svenska nationella folkhälsoenkäten 2010 visar det samma, nämligen att nästan var tredje kvinna och nästan varannan man är överviktig. Detta kan förklaras med att en tredjedel av befolkningen rör sig mindre än 30 minuter per dag (Statens_Folkhälsoinstitut, 2010). Samtidigt visar flera undersökningar att avståndet till närmaste grönområde helst inte ska överskrida 300-400 m om man vill att folk ska röra sig mera, Hansen & Sick Nilsen, (2005) och Johansson et al, (2009). Det pågår flera typer av studier, en del undersökningar visar varför det är bra att komma ut och röra sig och vilka hälsoeffekter det har, och andra går ut på att visa vilka förutsättningar platserna bör ha för att vi ska må bra och vilja gå dit (Stigsdotter & Grahn, 2002 och Brämer, 2008). Pionjärforskning om naturens positiva inflyttande på vår mentala hälsa är fortfarande aktuell. Paret Kaplan har i sitt arbete ställt upp teorin att man använder sig av olika sorts uppmärksamhet, "riktad uppmärksamhet" som kräver medveten informationsbearbetning hela tiden och "spontan uppmärksamhet" som inte kräver lika mycket energi då man inte aktivt behöver tolka all information hela tiden (Kaplan & Kaplan, 1989). Kaplan & Kaplan konstaterade också att om man inte får de där stunderna där bara den "spontana uppmärksamheten" används kan man drabbas av psykisk utmattning.

Därför stiger intresset för att aktivt arbeta med folkhälsan allt mer, och ett av många projekt i Sverige är samarbetet mellan Skogssällskapet och Smålands turism AB. "Projekt Smålandsled" kretsar kring målsättningen att alla vandringsleder ska ha samma standard i Småland. Anledningen till detta är den mycket ojämna standard som finns på vandringsleder i länet idag. De flesta av vandringslederna anlades på 70-talet och tanken var redan då att göra naturen tillgängligt för alla (Mann, 2009). Detta gäller även för Gislavedsleden. Gislavedsleden går genom hela Gislaveds kommun med början i Isabergs naturreservat och slutet i Åhylte där Hallandsleden tar vid. Gislavedsleden är 84,5 km lång och är en del av en större vandringsled, som heter E6, som börjar i Norrtälje och slutar i Turkiet. Leden har i princip varit nedlagd och ingen skötsel eller underhåll har ägt rum de senaste åren.

"Projekt Smålandsled" är ett tecken på att intresset för vandrings och cykelleder har återuppstått och Gislaved kommuns syfte är att de vill främja folkhälsan och stimulera folkrörelseaktiviteter samtidigt som man vill utveckla landsbygdens entreprenörskap och öka turistindustrin Kommunens mål är att vandringsleden ska vara attraktiv för både de som vill vandra genom Sverige men också för de som kanske bara vill gå en dagstur eller en ännu kortare sträcka (Gislaveds Kommunstyrelsekontor, 2011). Idén är att detta gagnar såväl Småland som helhet som enskilda kommuner. Det ska göra Småland mera attraktivt för både utländska och svenska turister men även gagna de som bor här.

1.2 Syfte

Syftet är att, utifrån vandrarens perspektiv, definiera de upplevelsevärden som finns idag längs vandringsleden och föreslå åtgärder för de delar av vandringsleden som idag inte upplevs som särskilt positiva. Detta görs för att vandringsleden i framtiden ska bli mera attraktiv.

Frågeställningar

- Hur ser Gislavedsleden ut idag och vilka upplevelsevärden finns längs leden ?
- Hur kan vandringsleden förbättras så att den även i framtiden erbjuder en attraktiv upplevelse?
- Hur bra fungerar det att använda sig av platsanalyser på en vandringsled?

1.3 Avgränsningar

Vandringsleden är 84,5 kilometer lång och är därför för lång för att kunna analyseras i sin helhet inom ramen för detta arbete. Jag kommer att dela in leden i olika karakteristiska delar och fördjupa mig i några av dem. De kulturhistoriska aspekterna tas heller inte upp. Jag kommer däremot att nämna några kulturhistoriska platser som jag passerade under min vandring och där jag personligen blev nyfiken och önskade mig mera information på plats. Jag tar heller inte hänsyn till ekonomiska aspekter eller problem som kan uppstå på grund av det finns många olika markägare och intressenter inblandade, även om jag är väl medveten att ett sådant samarbete är nödvändigt för att kunna få ett projekt i denna storlek att fungera ordentligt.

1.4 Disposition

Projektet med vandringsleden består av flera delar. Dels en observationsstudie där jag vandrat längs leden men även en litteraturstudie där jag letat efter användbara analysmetoder. Uppsatsen inleds med att beskriva metoden och går sedan över till att förklara de olika analysmetoderna och vilka av dem jag har valt att använda. Därefter fördjupar jag mig i de valda analysmetoderna. Som bakgrundsanalys för hela vandringsleden används Kevin Lynch analysmetod.

I kapitel fyra beskriver jag mera djupgående uppdelning av vandringsleden som ska förenkla analysen. Vandringsleden styckades upp i följande delar, först en punkt som behandlar markeringar som gäller för hela leden och sedan de punkter som delades upp efter underlaget på vägen, det vill säga asfalt-, grus- och skogsväg. Jag har även tagit med en punkt för vindskydd och utsiktspunkter. För att underlätta läsbarheten av uppsatsen har jag först beskrivit och tagit upp problemen för respektive aspekt och sedan direkt kommenterat och gett förbättringsförslag om jag har haft sådana.

Efterföljande diskussion delas i två bitar, en metoddiskussion och en diskussion som handlar om själva Gislavedsleden. Uppsatsen avslutas med en slutsats och en referenslista.

2. Metod

2.1 Litteraturstudie

Målet med litteraturstudien är att ge en fördjupning i de metoder och verktyg som kan användas för att analysera en vandringsled. Det finns även en förhoppning om att finna en mer specifik forskning som handlar om hur man kan arbeta med vandringsleder. Litteraturstudien är också tänkt att hjälpa till med utarbetande av förbättringsförslag som troligtvis behöver genomföras i landskapet utmed vandringsleden eller själva vandringsleden. Jag har använt mig av sökord som handlar om vandring, restaurering av vandringsled och vandringsstigar med blandat resultat. Mycket av det jag hittade handlade om andra aspekter av vandring, till exempel om belastningen på naturen genom vandraren, vilka skador vandraren kan få av att vandra eller om man kan värdera offentliga leder (public foot path) på ett sätt som gör att man genom att kräva inträdesavgift kan betala drift och underhåll. Mera framgångsrik var jag med analysmetoderna och hälsoaspekten som ledde till parkkaraktärer och Kevin Lynch analysmetod. Det var genom mejlkontakt med en man som var inblandat i en restaurering av en vandringsled i Tyskland som jag slutligen hittade till Brämers vandringsforskning.

2.2 Inventering

Genomförande av arbetet har delats upp i tre olika faser.

- Först gjordes en vandring på Gislaveds vandringsled längs med hela sträckan i ett försök att hitta de ställen som var intressant att analysera.
- En beskrivning och analys av de utvalda bitar som är karakteristiska för vandringsleden.
- Egna kommentarer och förbättringsförslag på några delar av vandringsleden.

Min observationsstudie av Gislavedsleden, som utfördes i början av april 2011, började i södra ändan av Gislaveds kommun vid Åhylte och slutade i motsatta ändan vid Isabergs Campingplats. Till min hjälp hade jag ett gäng Servicefolk från Gislaveds kommun som varje morgon, i nästan två veckor, körde mig till och från vandringsleden. Etapperna låg mellan 12 och 17 km lite beroende på hur lätt det var att komma till vandringsleden med bil. Jag talade in mina observationer på en diktafon och tog många foton längs med hela leden. Jag hade en navigator för att kunna spara koordinater från viktiga ställen så som till exempel broar och spångar som var så fallfärdiga att de inte längre var användbara. Navigatorn skulle även spara rutten så jag enkelt skulle kunna återskapa vandringsetappen senare vid rapportskrivningen. Tekniken levde sitt eget liv och var inte samarbetsvillig, vilket ledde till att jag senare använde mig av telefonens inbyggda GPS som kan lägga ruten in i Google Earth. Allt detta för att underlätta den rapportskrivning som jag gjorde efter varje etapp när minnet fortfarande var fräscht. Jag var medveten om att det var viktigt att få så mycket information som möjligt i detta skede då avståndet till Gislaved skulle innebära att jag inte kunde besöka alla platser en gång till. Ett försvårande faktum var, att jag vid denna tidpunkt fortfarande inte visste vilka ställen som jag skulle jämföra eller analysera och därför inte säkert kunde förutse vilka bitar som skulle vara relevant i ett senare skede.

Att välja ut två till tre platser som skulle analyseras kändes som ett omöjligt projekt. Hur skulle jag kunna vara rättvis mot vandringsleden genom att välja några få platser på en sträcka av 84,5 km. När jag hade gått mer än hälften av vandringsleden hade jag fortfarande ingen aning om hur denna konflikt kunde lösas. När jag lästa om friluftsgården i Båraryd hade jag en vag idé om att jag kunde jämföra ett ställe som var välbesökt och välfungerande med ett ställe som var i värre tillstånd. Men det var ett felaktigt antagande som var baserat på hur det ser ut i det tätbebyggda Skåne. Det var inte förrän, jag återbesökte de

platserna som jag tyckte jag behövde se igen, som jag kom fram till att det underlag man går på skulle vara den bestämmande faktorn för indelningen och analysen.

I mitt förslagsarbete har jag använd mig av kartor i olika skalor för att enklare kunna visa mina idéer. I en del fall har jag även använt mig av foton för att tydliggöra förslag.

2.3 Val av analysmetod

Jag har valt att arbeta med tre olika analysmetoder som jag beskriver mera ingående i nästa avsnitt. Kevin Lynch analysmetod är först och främst tänkt att underlätta orientering i landskapet och ska ge en bra överblick. Patrik Grahns parkkaraktärer hjälper med att hitta upplevelsevärden på vandringsleden på en mera känslomässig nivå medan den tyska vandringsforskningen är en mycket reglerad, strikt analysmetod som bedömer kvalitéer på ett kvantitativt, formellt sätt.

3. Analysmetoder för vandringsleder

Det finns många olika sätt att analysera landskap. Ofta beror valet av analysmetod på orsaken till analysen men även på vem som gör den. En del analysmetoder kräver hög kompetens inom vissa områden. Ibland har man flera experter som gör var sin analys och sedan försöker att samla kunskapen i en sammanfattande rapport. Vissa analyser görs hemma från skrivbordet med bara kartmaterial som underlag medan andra kräver att man befinner sig ute på fältet. De flesta kräver både och.

I min litteraturstudie hittade jag en rapport från Schibbye & Pålstam (2001) som tog upp olika sätt att analysera landskapet och varför man skulle vilja göra detta. I rapporten nämndes fyra olika motiv för en landskapsanalys:

- Att upptäcka och förklara till exempel kulturhistoriska, ekologiska och visuella sammanhang.
- Att kunna bestämma hur viktigt ett område är med till exempel hänsyn till ekologi, historia eller andra viktiga värden.
- Att utnyttja själva processen av landskapsanalysen för att få olika områden att samarbeta och kommunicera, detta ökar medvetenheten om områdets värde hos alla inblandade.
- Att använda landskapsanalysen för att lösa konflikter mellan olika parter.

Schibbye & Pålstams(2001) rapport tar även upp att man oftast gör en bakgrundsanalys innan den planerade förändringen för att kunna få en uppfattning om hur området ser ut. Denna analys saknar oftast en bedömning och ska bara visa vad som finns i dagsläget, om där är något som har bevarandevärde ur olika synvinklar. Analysen ska vara informativ och förberedande inför en förändring. Kevin Lynch beskriver i sin bok "The Image of the City" att stadsbon instinktivt använder sig av fem olika element för att öka läsbarheten i närmiljön. Kevin Lynchs analysmetod bygger på dem undersökningar och den passar mycket bra som bakgrundsanalys i detta sammanhang, därför valde jag att använda den som bakgrundsanalys på Gislavedsleden. En närmare beskrivning av metoden finns i sista punkten i detta kapitel, se sidan 10.

Andra analysmetoder är riktade analyser som tydligt hänger ihop med en önskad förändring i landskapet. De är tänkta att vara ett styrmedel i förändringsprocessen. Landskapet ses som antingen en resurs eller en begränsning. En resurs innebär att man tar tillvara på de goda förutsättningarna och använder dem där det går. En begränsning kan innebära att området ligger till exempel inom ett vattenskyddsområde som man måste ta hänsyn till. En del av de riktade analyserna kan vara tematiska, till exempel med fokus på historiska, kulturella eller visuella aspekter. I denna uppsats väljer jag att analysera upplevelsevärde och därmed kommer jag in på ett område som har samlats under namnet miljöpsykologi. Ambitionen i denna forskning går huvudsakligen ut på *"... att beskriva samspelet människa/ miljö i termer av upplevelse."* (Sorte, 1991). Sorte kom fram till åtta landskapsupplevelser, nämligen trivselvärden, komplexitet, helhet, rymlighet, social status, kraftfullhet, affektionsvärden och originalitet (Sorte, 1991).

I samarbete med Patrik Grahn gjorde Gunnar Sorte en undersökning om hur folk använde parker och det är utifrån denna parkkaraktärerna började utvecklas (Grahn & Sorte, 1985). Parkkaraktärerna borde fungera alldeles utmärkt vid en bedömning av vandringsleden, därför väljer jag även att använda Sortes och Grahns parkkaraktärer. En mer detaljerad beskrivning finns att läsa under första punkten i nästa kapitel, se sidan 13.

Litteraturstudien gav även en helt annan infallsvinkel efter att jag träffade på empiriska undersökningar som har sina grunder i ett liknande projekt i Tyskland, där de ville restaurera och modernisera en vandringsled och därför startade ett forskningsprojekt för att få reda på vem vandraren är och vad vandraren egentligen vill få ut av en vandringsled. Det började med olika profilstudier som fortfarande utförs med jämna mellanrum och numera genomförs även riktade undersökningar som bidrar till att sätta en ny standard på alla vandringsleder (Knoche, e-post, 2011).

3.1 Parkkaraktärer

Här följer en sammanfattning av parkkaraktärerna utifrån Stigsdotter & Grahn (2002) och Johansson et al.(2009):

- *Det vilda* – önskan att uppleva det vilda är stort hos många. Det vilda ska kännas opåverkat av människan. Vegetationen ska helst se ut som om den vore spontanetablerad och stigarna ska inte se ut som om de vore anlagda. Det ska också gärna ha något mystiskt över sig. Man ska uppleva en ensamhet med naturen och inte störas av ljud som inte hör naturen till.
- *Det artrika* – beskriver en förväntan om en upplevelse av en rik flora och fauna av användaren. Användarna uppskattar en mera naturliknande omgivning som innehåller många olika djur och växter men även en omväxling av landskapet, gärna vatten och bryn. Det artrika kan även återfinnas i till exempel en botanisk trädgård.
- *Det rofyllda* – beskriver en förväntan om en upplevelse av lugn, ro och trygghet. Där ska inte vara buller och spring. Det ska helst vara städlat och inte allt för vilt, spridda kvistar och grenar eller ogräs kan störa upplevelsen.
- *Det rymliga* – man ska kunna uppleva det som om man kommer bort ifrån allting, en plats där man kan vila. Man ska kunna känna sig trygg och kunna se ganska långt. Platsen ska vara rymligt men ändå kännas som om man kommer in i en annan värld.
- *Det festliga/samvaro* – en plats att mötas och vara glad med andra på. Här ska man sitta och titta på folk och uppleva gemenskap. Helst ska det finnas ett café eller annan serveringsställe.
- *Det kulturella/historiska* – här ska man uppleva kultur och historia, man ska fascineras av det som har skett förr i tiden, det kan vara allt från stenmurar till statyer. Man ska känna ett band till de som har funnits här innan.
- *Det gröna torget/Planen* (ibland även allmänningen) – består ofta av stora öppna platser, lämpligt till lek och dans. Det gäller både för festplatser utanför byn liksom idrottsplatser. De ska tåla att användas.
- *Det lekfulla* – även de här platserna ska tåla att användas och de är speciellt användbara för barn. Det ska vara inramat så man kan känna tryggheten att släppa barnen, och innehålla många föremål som inbjuder till lek så som träd att klättra i, vatten och sand att leka med.

3.2 Tysk vandringsforskning

I Tyskland har man för ungefär tio år sedan restaurerat en vandringsled som är ca 150 km lång. Förbättrings- och moderniseringsarbetet baserar sig huvudsakligen på vandringsforskning utförd av Rainer Brämer (Knoche, e-post, 2011). I en profilstudie som gjordes av Brämer(1999) på vandringsleder i Thüringer Wald, Rothaargebirge och Schwarzwald, kan man utläsa att av 977 förbipasserande vandrare var genomsnittsåldern 50 år, men även gruppen 40- 50 år och gruppen 60 – 70 år var relativt stark representerad. Huvudandelen, 76 %, av de tillfrågade gick på vandringsleden för att de älskade naturen. Andra anledningar var att man var naturvetenskapligt intresserad (29 %), ville njuta av lugn och ro (27 %), gå en promenad (23 %) eller var nyfiken på det okända (24 %). En någon lägre andel ville vara sociala (17 %), motionera (16 %) eller var kulturintresserade (13 %). Av de tillfrågade vandrarna var det 55 % som vandrade ofta, 11 % som vandrade bara på semestern och 43 % vandrade inte så ofta, och de hade gått 13,3 km på ungefär fyra timmar i genomsnitt. 39 % var på flerdygnsvandring och därav vandrade 31 % mellan 10- 15 km, 49 % mellan 15 och 20 km och 20 % mellan 20 -30 km. De flesta hade valt att vandra oorganiserat och bytte hotell eller pension varje natt och önskat bagagetransport. Några andra intressanta resultat var att 37 % planerade rutten själv, 34 % föredrog rundvandringar och 24 % ville vandra utan bagage (Brämer, 1999).

En liknande profilstudie gjordes också under år 2000. Profilstudierna gjordes i uppdrag av föreningen Rothaarsteig, Schmalenberg. I "Profilstudie Wandern 2000, in Stichwörtern" (Brämer, 2000) bekräftades undersökningen som gjordes 1999, nämligen att de flesta inte vill gå allt för långa sträckor, att de ville slippa bära sina ryggsäckar och att de på kvällen gärna ville sitta i en mysig restaurang eller pensionat och njuta av bra mat. Medelåldern hade sjunkit till 46 år och den grupp som växte mest var 20 -30 åringar. Profilstudien 2000 visade även att man i än högre grad ville komma bort från den vardagliga stressen och high-tech samhället och det man tyckte var värst på en vandringsled var trafikljud, asfalterade vandringsleder och skyltning som var svårtolkad, (Brämer, 2000). Profilstudien säger också att det man tyckte mest om var utsiktspunkter, mjuk markbeläggning på vandringsleden och trevliga serveringsställen.

Sedan 1998 har det nästan årligen genomförts olika profilstudier av vad den tyska vandraren vill ha och önskar sig för att kunna anpassa de befintliga lederna och den tillhörande infrastrukturen. Återkommande genom alla undersökningar var önskemålen om att komma bort från allting och kunna njuta av naturen och det sköna landskapet. Vad som anses vara ett skönt landskap är inte så enkelt att bestämma, de första undersökningarna gav inget tydligt svar. De flesta tyckte mest om den typ av landskap som de kände till hemifrån. Nordtysken gillade slätterna, sydtysken var glad för berg och eskimån gillade islandskapet. Men efter en rad undersökningar kunde man ändå se ett mönster för vad nästan alla tyckte var vackert. Här kommer miljöpsykologin in (Brämer, 2008). Genom fotostudier kom man fram till att folk som kom från industristaterna i Europa, Amerika och Asien hade samma preferenser angående vad som är ett vackert landskap. Det viktiga var närheten till naturen, vatten, öppet landskap, stor omväxling, klara gränser och mjuka linjer. Även frisk luft och tystnad spelade en viktig roll.

Rainer Brämer har också gjort undersökningar som resulterat i en sorts kvalitetsstämpel för vandringsleder. Han har utfört flera undersökningar som han själv sammanfattar i ett dokument (Brämer, 2009). Där redovisar han vad folk tycker om, vad som motiverar dem och vad de absolut inte gillar. Brämer beskriver också att vandraren själv vill bestämma och planera turen och gärna kunna ändra den spontant. Det vandraren gillar bäst är vackert landskap, vida vyer, naturliga beläggningar på stigen och tillförlitliga

markeringar. Det folk gillar minst är nedskräpning, vägar med hög trafikintensitet, svårtolkade markeringar, alla sorters trafikljud samt långa asfaltsträckor. Undersökningen (Brämer, 2009) redovisar vad folk egentligen vill ha och vad som finns på de flesta ställen i verkligheten. De största kontrasterna fanns vid undersökningar av själva ledens underlag. Medan nästan alla helst ville gå på naturliga, trampade stigar (75 %), fanns det bara ca 10 % sådana i verkligheten. En asfalterad väg ville vandraren helst inte alls ha (98 %) medan den i verkligheten finns på 25 % av alla vandringsleder.

Det tyska sigillet för premium vandringsleder, som det tyska Vandringsinstitutet har arbetat fram, grundar sig till stora delar på undersökningar som man gav i uppdrag till Rainer Brämer(2009). Det har arbetats fram grundregler för markeringar av dessa vandringsleder (Wanderinstitut, 2006) och det finns också en förklaring av kriterierna och en vägledning om hur man kan förbereda leden inför en bedömning (Wanderinstitut, 2011). Det finns 34 grundläggande kriterier som ger upplevelsepunkter. Varje kilometer blir analyserad efter dessa kriterier och man måste nå ett visst minimum punkttal för hela vandringsträckan (olika beroende på om det är en dagstur eller en vandringssträcka, och om det är en vandringssträcka samt hur lång den är). Genomsnittspunkttal får inte heller sjunka under fem poäng på fyra sammanhängande kilometer. Enligt Rainer Brämer kan man se hur bra sigillet är genom att mäta uppgången av antal vandrare på de sträckor som har nått upp till denna standard (Brämer, 2011). En kortare utgåva av en kvalitetschecklista som finns i dokumentet "Wandertourismus in der Qualitätsoffensive, Auszüge aus der Grundlagenstudie zum; Qualitätsweg Wanderbares Deutschland" (Brämer, 2009), har jag översatt från tyska i tabell 1.

Tabell 1 Checklista för kvalitetsvandringsled: Detta är en fri översättning av den lista som Brämer har satt ihop för att den intresserade själv ska kunna testa sin vandringsled för att se om den når upp till en bra standard (Brämer, 2009, ss. 12-14). Punkt 1, 2 och 3 gäller hela vandringsleden, punkt 4, 5 och 6 ska vara med på alla 4 km avsnitt med max ett undantag.

Funktion längs leden	Gränsvärdet 1	Testresultat
1. på vägen respektive tätt intill vägen	Högst 3 % respektive 15 %	
2. hårdgjorda ytor T.ex. asfalt eller stensättning	Högst 20 % ²	
3. intensiv använda ytor T.ex.by, industriområdet, deponi, kraftledning, stor åkermark	Högst 15 %	
4. mål, attraktionspunkter, T.ex. vy punkter, sevärdhet även växter, stenformationer byggnader etc.,	Minst 1 per 4 km	
5. omväxling Olika landskapsformationer, skog, äng, olika topografi	Minst 2 per 4 km	
6. vägmarkeringarna Genomgående standard, Karta, beskrivning, markering, vägvisare	Felfri, tydligt och genomgående	

Funktion längs leden	Gränsvärdet 1	Testresultat
Av följande ska minst 10 kriterier uppfyllas		
7. industriområde Inköpsområdet, industriområdet fabriker, höghus	Högst 2 %	
8. beröringspunkter med stora trafikerade vägar På respektive bredvid landsvägar	Högst 0 % respektive 2 %	
9. annan trafik Väg med tillåten bil eller cykeltrafik	Högst 10 % ²	
10. hållplatser för offentlig trafik och bil Busshållplatser, anslutning till tågtrafik, p-platser och dylik	Minst 1 per 4 km	
11. grusväg ⁴ Väg med grov beläggning utan slitlager	Högst 10 % ⁵	
12. naturstigar Jord, gräs etc. men man ska kunna gå på dem	Minst 20 %	
13. breda servicevägar Mer än 3 m bred	Högst 30 % ⁵	
14. stigar Trampad stig mindre än en meter bred	Minst 15 %	
15. särskilt tilltalande landskap T.ex. Hedar, ångar, urskog, våtmark i viss mån även offentliga parker	Minst 15 %	
16. längs med naturligt vatten T.ex. Sjöar, bäck, våtmark etc.	Minst 10 %	
17. imponerande naturelement T.ex. bergstopp, stenhällar, djupa dalgångar, grottor etc.	Minst 1 per 4 km	
18. regionalt betydelsefulla utflyktsställen (naturliga) T.ex. Vattenfall, källa, gamla träd etc.	Minst 1 per 4 km	
19. regionalt betydelsefulla utflyktsställen(kulturella) T.ex. Slott, kyrka, mölla, utgrävningar etc.	Minst 1 per 4 km	
20.vägvisare med avståndsinformation Åtminstone vid alla kontaktpunkter med andra vägar	Minst 1 per 4 km	
21. naturvänliga markeringar Inom synhåll, gardar, pil med riktningssanvisningar	Så det kan ses på långa håll	
22. uppdaterade större informationstavlor Med översiktskarta som visar knutpunkter och sevärdheter i närområden	Minst 1 per 4 km	
23. kontakt med andra vandringsleder Som kan användas för att komma till och från den vandringsled som man går på	Minst 1 per 4 km	
24. rastmöjligheter Sittgrupper, bänkar, skyddshyttor	Minst 2 per 4 km	
25. värdshus Öppet från lunch, med skyltar som hänvisar till de och som inte ligger längre än 500 m ifrån leden	Minst 1 per 4 km	
<p>1 De gränsvärden som anges i % gäller för hela leden, i de fall som det anges med km gäller det för fyra km avsnitt som har bestämt i förväg.</p> <p>2 inte mera än två km på landet och inte mera än fyra km i bebyggt område</p> <p>3 om man uppfyller ett kriterium med dubbelt så mycket som det uppställda kraven eller underskrider ett kriterium med hälften av det man får har kan man få tilläggspoäng utdelat</p> <p>4 väg som består av minst en tredjedel makadam med större fraktion än 15 mm</p> <p>5 inte mera än fyra sammanhängande kilometer</p>		

3.3 Kevin Lynch`s analys

Kevin Lynch metod är en analysmetod som har sin utgångspunkt i hur människor upplever sin omgivning (Lynch, 1960) och togs ursprungligen fram för att användas i stadsmiljö. Resultatet av ett femårsprojekt som baserades på en empirisk undersökning av hur stadsbor upplever det urbana landskapet finns sammanfattat i boken "The image of the city". Analysmetoden används oftast i stads- och landskapsplanering med fokus på den allmänna upplevelsen och läsbarheten av platsen. Den viktigaste aspekten är den visuella aspekten. Analysen delar upp staden/landskapet i fem element.

Områden - skiljer sig oftast från omgivningen och har någonting gemensamt men är mycket svårare att definiera i detta sammanhang. Det skulle kunna vara olika landskapstyper så som skogsbestånd, ängar, betesmarker eller de olika karaktärerna på själva vandringsleden till exempel grus-, asfalt- eller skogsväg.

Stråk – vägar och stigar som människor rör sig längs med, i det här fallet själva vandringsleden.

Barriär – linjära element som inte uppfattas som stråk, oftast gränser mellan två områden som till exempel en flod. Gislavedsleden korsar en del större vägar men ingen är så stor att den kan uppfattas som en barriär. Men under förutsättning att man ska förbli gående är alla sjöar och större våtmarksområden gränser som man inte riktigt kan överskrida. Vissa av skogarna skulle också kunna kallas för barriärer. Idén med vandringsleden är först och främst att gå på leden vilket innebär att den i sig själv är den viktigaste barriären.

Landmärke – är lätt att känna igen och står ofta i kontrast till omgivningen. I fallet med vandringleden kan det till exempel vara utsiktspunkter, antingen så som Högåsen eller de många ställen där man kan se ut över en sjö. Det kan också vara kulturella platser eller annat som är av historisk betydelse så som kyrkor, en gammal fältspatsgruva, eller de många utmarkerade torpruinerna. Även de sägenomspunna platserna som Kungsleden, Jättestigen, Drögåsa hallar eller Sandviks kyrka tillhör detta element.

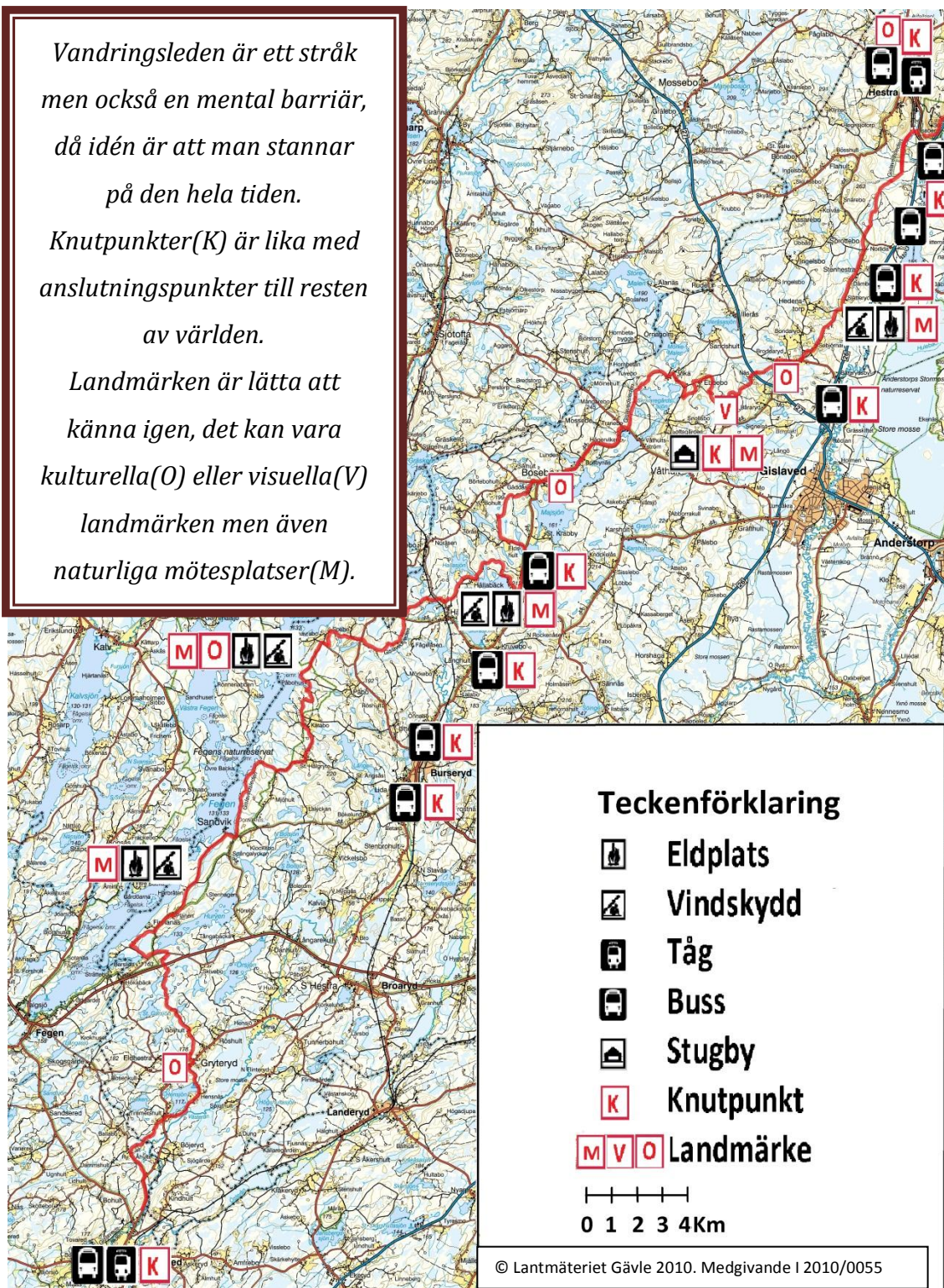
Knutpunkter – är strategiska platser, oftast stråk som möts, torg eller liknande. Gällande vandringsleden är det egentligen det här som är minst utvecklat och på sätt och vis det som är viktigast ur ett helhetsperspektiv. Knutpunkter vill jag definiera som de punkter man knyter an till leden, de ställen där man kan handla nödvändigheter eller har möjlighet att övernatta. I dagsläget finns det fyra vindskydd där man kan övernatta och grilla. Det finns ingen information om vägar till annat boende, inköpstillfälle eller transportmöjligheter till annat. Knutpunkter borde vara välskyltade med information om hur långt det är och vad som finns i andra ändan till exempel en affär, ett vandrarhem eller en bussförbindelse.

I arbetet med vandringsleden skulle jag vilja använda mig av metoden för att sätta vandringsleden i ett sammanhang med omgivningen. Det rör inte direkt vandringsleden men är väldigt viktigt för dess funktion. Om man definierar själva vandringsleden som stråk är det i så fall intressant hur den ligger i förhållande till barriärer, knutpunkter och landmärken, se Figur 1.

*Vandringsleden är ett stråk
men också en mental barriär,
då idén är att man stannar
på den hela tiden.*

*Knutpunkter(K) är lika med
anslutningspunkter till resten
av världen.*

*Landmärken är lätta att
känna igen, det kan vara
kulturella(O) eller visuella(V)
landmärken men även
naturliga mötesplatser(M).*

Figur 1 En analysmetod utformad efter Kevin Lynch metod används som bakgrundsanalys på Gislavedsleden. Skala 1: 250000.

3.3.1 Författarens reflektioner om leden utifrån Lynch analysen

Vandringsleden är själva stråket och på sätt och vis det viktigaste för hela analysen. Det intressanta är att vandringsleden också är barriären, då meningen är att man ska stanna på den leden hela tiden. Idag när det inte finns någon markering eller information om anslutningspunkterna till resten av världen, är det nästan omöjligt att lämna leden. Detta oavsett om vandraren vill övernatta någon annanstans än i ett vindskydd eller om denne vill handla eller avsluta vandringen och åka hem med de offentliga kommunikationsmedlen. Detta kräver lokalkännedom hos vandraren vilket jag inte hade. Det innebär att mina kunskapsluckor om Gislaveds kommun gör den ofullständig. Buss- och tågförbindelser tog jag från Eniros digitala kartor och det är inte alls säkert att det bara finns de busshållplatser jag hittade där (Eniro, 2011). Om så är fallet är vandringsleden på många ställen svår att nå. Nästan alla busshållplatser är minst tre kilometer från leden vilket innebär att det är viktigt att tillhandahålla busstiderna (möjligtvis genom mobiltelefon, men det ska inte vara en förutsättning att man måste ha en smartphone för att få informationen) så att vandraren vet att han/hon inte missar den enda bussen som kör på denna dag. Speciellt under vandring på den södra delen var det mycket svårt att avgöra hur långt man var från nästa by, apotek eller inköpsställe. Man kommer inte förbi någon affär eller fikaställe och är isolerad. Detta är på både gott och ont då man trots all önskan att komma ifrån, också har behov av samhället emellanåt.

Detsamma gäller också för landmärken. Jag har delat upp dem i tre olika grupper, i vindskydd, utsiktspunkter och kulturella landmärken, som till exempel kyrkor och torpruiner. Även här gör min bristande kunskap att analysen inte blir heltäckande, då jag bara ritade in de som jag träffade på vägen. Men på kommunen finns det program som har allt detta inritat på kartor och det kan lätt tas fram och sättas på informationsskyltar så att även vi som inte är från kommunen kan hitta dit i fall vi så önskar.

Men även om min analys är ofullständig, pekar den ändå på hur viktigt det är för vandringsleden att den blir ordentligt genomförd, och helst i samarbete med alla de som kan ha intresse av att det kommer flera turister från vandringsleden för att konsumera av deras service eller produkter. Det gäller att samla markägarna, de som har annan verksamhet intill leden som kan vara intressant för de som går på leden som till exempel alternativt boende, annan mat än den man bär med sig, omväxling från vandringen genom att hyra en kanot eller rida lite på häst eller ta en dressin istället. Undersökningar visar att man gärna vill gå mindre dagsturer som går runt, det vill säga komma tillbaka till utgångspunkten där man många gånger har parkerat sin bil, Malm (2009), Brämer (2009) och Tved & Jensen (1999) och gärna belönar sig med att äta och bo lite lyxigt när man har vandrat hela dagen, Brämer (2009) och Malm (2009).

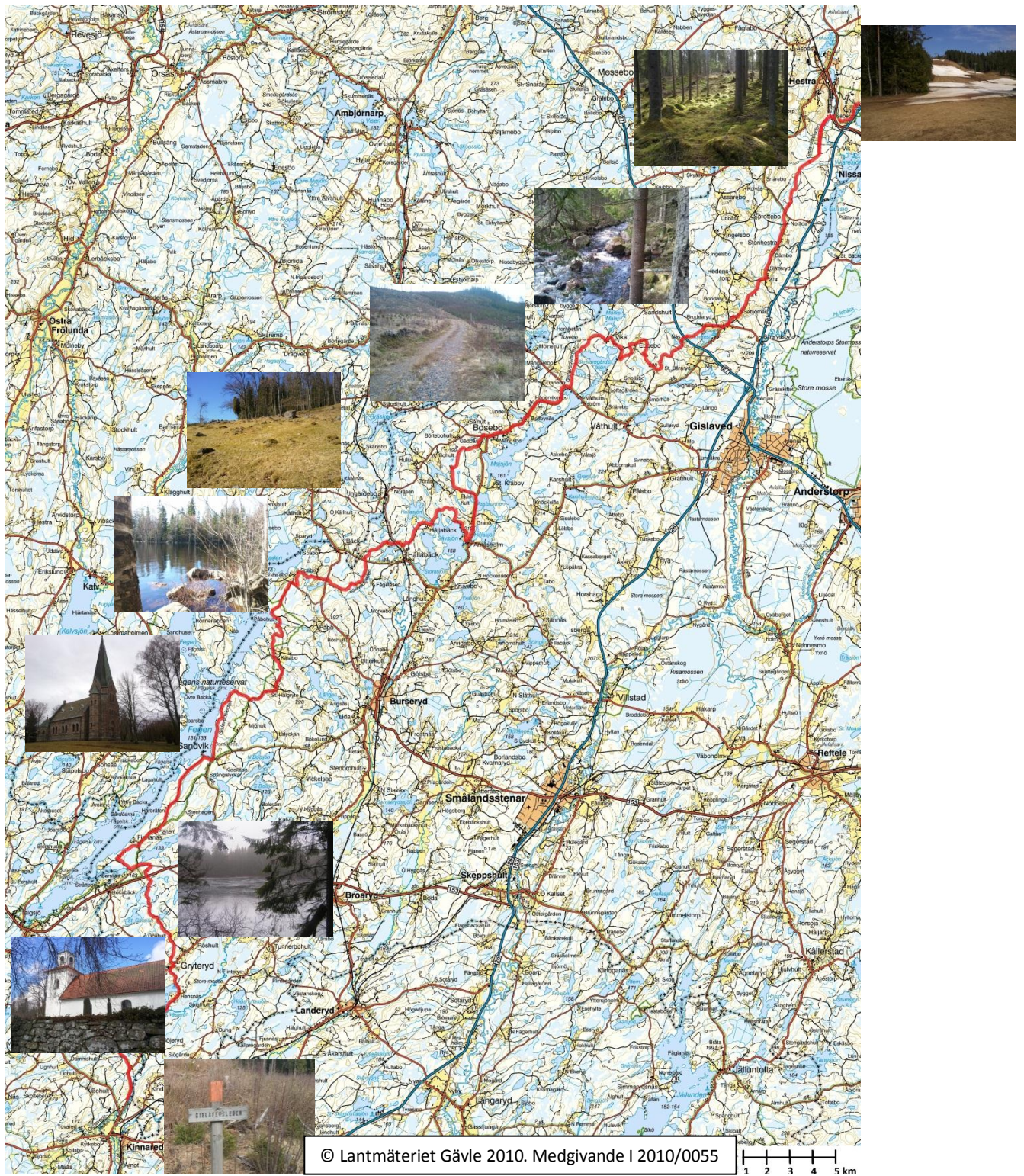
4. Analys av Gislavedsleden

Vid presentationen av leden börjar jag med en generell beskrivning av Gislavedsleden och en översiktskarta som visar leden i sin helhet med några foton av vad som finns längs med leden, se figur 2. Fördjupningen är uppdelad i avsnitten markeringar, asfalterade vägar, grusvägar, skogsvägar, vindskydd och övrigt. För att göra uppsatsen mera lättförståeligt har jag valt att varje punkt för sig har en disposition som först beskriver punkten i ord och bild och eventuella problem som författaren har upptäckt, och därefter övergår i en analys av upplevelsevärden och forskningsresultat som kan vara relevanta i sammanhanget, för att sedan avslutas med författarens kommentarer och förbättringsförslag. Under punkten övrigt har jag avvikit från detta mönster då jag inte kunde hitta någon specifik forskning om detta. Utsiktspunkter är heller inte en specifik plats men närmast ett koncept.

4.1 Generell beskrivning av Gislavedsleden

Gislavedsleden går genom Gislaveds kommun från Isaberg till Åhylte. Vandringsleden går genom lätt kuperad terräng och förbi många av Gislaveds kommuns talrika sjöar, betesmarker och skogar. Leden går till stor del på grusvägar men också på mindre skogsvägar och asfalterade landsvägar. Landskapet innehåller allt från olika skogar, betade och obetade ängar, sjöar till mindre lantbruksenheter. De äldsta skogarna i södra delen är granskogar, det finns också några enstaka mindre bestånd av bokskog. En del av de yngre bestånden är blandskogar både vad det gäller ålder och sorter. Det finns björk inblandat i de flesta skogarna och mycket tyder på att man har valt att inte gallra bort spontanetablerade lövträd. En del av blandskogarna har även några gamla tallar kvar. Flera av de yngre skogarna har även en undervegetation av både löv och barrträd. Det finns en del skogar som har älgstaket runt om i ett försök att få boken och eken som är inplanterat att överleva. När man närmar sig Isaberg övergår granskogen mer och mer till tallskog men även denna har en undervegetation.

En stor del av den södra delen av leden visar fortfarande spår efter stormarna Gudrun och Per. Den spontana återväxten är stark hämmad av både älg och rådjur (författarens personliga observation). Vandringsleden går genom de minst utvecklade delarna av kommunen och saknar därför kommunikations- möjligheter med de större samhällena, detta gör det svårt att komma på och av leden. Det finns inte heller informationsskyltar längs leden som berättar vilket det närmaste samhället är och hur långt det är ditt. Där finns i dagsläget fyra vindskydd på sträckan med ett avstånd mellan 10 och 30 km mellan dem.

Figur 2 Karta över Gislavedsleden och några foton av vad som finns längs med leden. Skala 1: 25000/10km

4.2 Ledmarkeringen och attraktionsannonsering

4.2.1 Beskrivningar av markeringarna och eventuella problem

Vandringsleden är markerad längs med hela sträckan. Idén är att det inte ska behövas en karta för annat än en grov orientering. Markeringen är oftast samma som på Skåneleden, en orange punkt eller ring på träd eller en påle med en orange plåtbricka fastspikat. (Skåneleden är ett vandringsledsystem under region Skåne som sträcker sig över stora delar av Skåne med mer än 100 mil vandringsled. Nord- Syd leden är den del av Skåneleden som ingår i samma Europaled som Gislavedsleden). En del av Gislavedsleden kan dock plötsligt vara markerad med vita eller röda märken eller sträckvis vara helt omarkerad. Avståndet mellan markeringar kan vara allt från några få meter till flera kilometer. En del av pålarna har ruttnat eller trillat på grund av ålder, några andra har försvunnit på grund av snöröjning och skogsmaskiner. Vissa skyltar är så täckta med alger att de inte är orange längre, (se Figur 3). Det finns i dagsläget bara några få informationsskyltar som anger avstånd till närmaste vatten, vindskydd eller annat mål på vägen. Vid några delsträckor har vegetationen helt eller delvis täckt markeringarna.

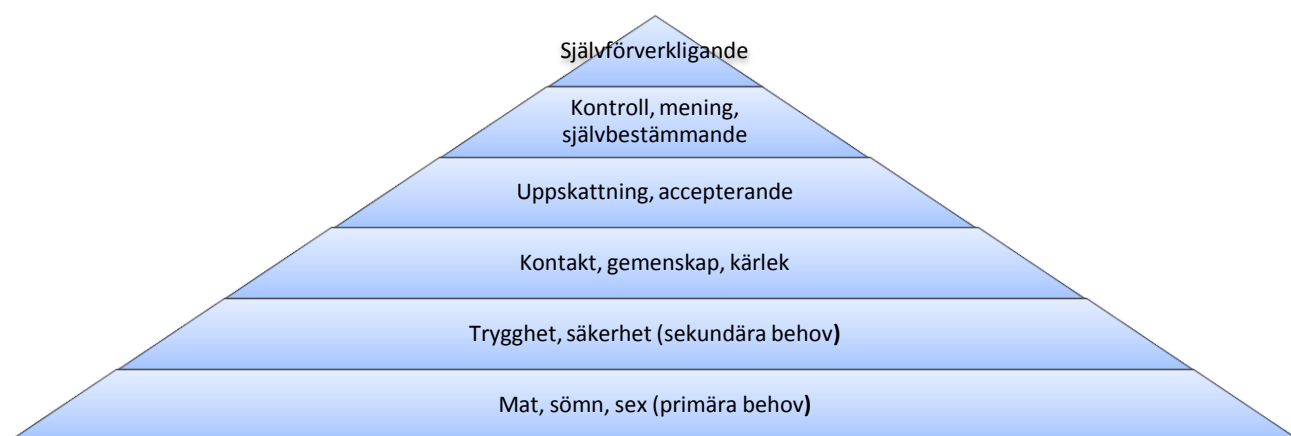

Figur 3 Markeringar på Gislaveds vandringsled är i stort behov av att ses över då de på många ställen är i mycket dåligt skick.

4.2.2 Analys av markeringars upplevelsevärden och vad säger forskningen

But let the mishap of disorientation once occur, and the sense of anxiety and even terror that accompanies it reveals to us how closely it is linked to our sense of balance and well-being. The very word "lost" in our language means much more than simple geographical uncertainty; it carries overtones of utter disaster. (Lynch, 1960, s. 4)

Så formulerar Kevin Lynch känslan av att vara vilse, och så upplevs det också av vandraren. Den konstanta osäkerheten tär på vandraren och det finns inte riktigt energi att uppskatta allt det positiva på vandringsleden. Om man studerar motivationspyramiden av Abraham Maslow, se Figur 4, kan man se att trygghet och säkerhet kommer direkt efter de basala behov av mat, sömn och sex och är därför mycket viktigt för allt som händer (Nilzon, 2004). Känner man ingen trygghet kan man heller inte njuta av allt det andra. Därför är det mycket viktigt att man genom en bra skyltning och markering ger den trygghet som möjliggör ett avslappnat vandrande.

Figur 4 Psykologiprofessor Abraham Maslow's behovspyramid (Nilzon, 2004) som illustrerar att man inte kan koncentrera sig på annat så länge de basala behoven inte är tillfredsställda.

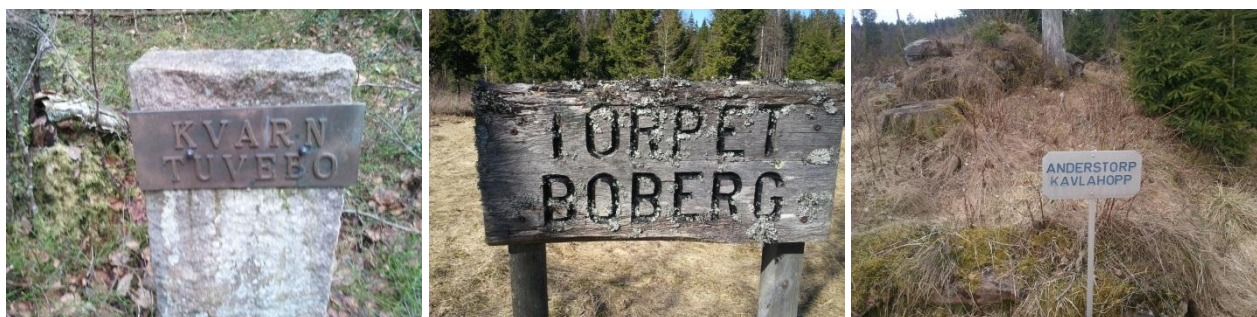
Det finns i dagsläget inte längre någon standard över hur markeringar på en svensk vandringsled ska se ut. Det har även uppmärksammats av region Skåne att en sådan standard inte heller finns på europeisk nivå (Joelsson, 2011). Därför har jag använt mig av materialet som det tyska vandringsinstitutet har samlat ihop (Wanderinstitut, 2006). Där skrivs det att den som sköter vandringsleden inte får glömma att leden används från båda håll och att det därför måste vara lika bra skyltat från båda håll, ett självklart råd kan man tycka men jag har många gånger under min vandringstur vänt mig om för att reda ut vart jag behöver gå. Vidare lägger de mycket vikt på att markeringar sitter så pass nära att alla ska kunna se det, även de som kanske inte ser som örnar längre. Det påpekas också att alla riktningssbyten ska vara extra noga markerade med gardar åt varje håll så det blir enkelt och tydligt att följa. (En gard är en extra markering på ganska nära avstånd, både framför och efter en riktningväxel, som garderar att även om denna skylt skulle trilla kan vandraren ändå hitta rätt väg.)

4.2.3 Författarens kommentarer till markeringar och förbättringsförslag

Förutom de delvis mycket dåliga markeringarna på leden som förorsakade en stor osäkerhet och en konstant känsla av att vara borttappad saknade jag även annan information. Där finns inte någon information om hur långt avståndet är till olika platser av intresse, till exempel borde det finnas skyltar som

säger hur långt det är till nästa övernattningsmöjlighet, eller till nästa sevärdhet. Information om var vatten finns eller om vattnet från sjön är drickbart är också viktigt. Som vandrare vill man också gärna veta hur långt det är till nästa inköpsmöjlighet. En del av informationen skulle kunna finnas på en medföljande broschyr eller karta, till exempel var ligger närmast affär, apotek eller café. Den delen av information som direkt hänger ihop med vandringsleden, till exempel hur långt det är till nästa rastplats eller vattenställe, ska finnas på leden. Det är också viktigt att ha samma färgkod och samma symboler hela vägen och om det skulle finnas behov av byte ska detta vara mycket bra förklarat när byte sker. Den som sköter vandringsleden ska också vara medveten om att en nyss uppsatt skylt lyser mycket bättre och kan ses mycket längre än ett skylt som har suttit några år på en stolpe ute i naturen och är bevuxen med alger och mossor.

Under vandringens gång har jag också träffat på några minnesmärken, och skyltar som stod längs med leden med bara ett namn på, se Figur 5. Skyltarna väckte först nyfikenhet men sedan irritation eftersom det inte fanns mera information. Enligt Rainer Brämers undersökningar (Brämer, 2009) är inte vandrare turister lika intresserade av hembygdshistoria som lokalbefolkningen, men har man en skylt stående så kan man väl ändå förklara lite mera.

Figur 5 Skyltar längs med Gislavedsleden som ger information utan att informera

Jag fick också en karta från Gislaveds Kommun, som var den karta som gjordes i samband med leden på 70-talet. Kartan innehöll också information om intilliggande attraktioner eller sevärdheter, bland annat en fältspatsgruva, några domarringar och intressanta hus så som piparebostället och trumpetarebostället men ingenstans på leden fanns där hänvisningar till de nämnda ställena. Min mening är att om en information eller en hänvisning finns så ska det också finnas skyltar som förklarar och visar vart de olika sevärdheterna finns någonstans.

4.3 Asfalterade vägar

4.3.1 Beskrivning av asfalterade vägar och eventuella problem

På Gislavedsleden finns det flera ställen där man går på asfalterade vägar, se Figur 6. Några ställen är det bara några få hundra meter tills man vänder tillbaks på grus- eller skogsväg men där finns också två sträckor där man befinner sig på en asfalterad väg en längre stund.

Figur 6 Olika asfalterade vägar är en del av vandringsleden, bland annat en cykelled (högst upp till vänster). En asfalterad väg kan lyftas av att man vet att man ska komma förbi en sevärdhet som till exempel en kyrka. Här ses Gryteryds kyrka (högst upp till höger) och Båraryds kyrka (nedre bild till vänster). Vägen på den sista bilden är vid Hensjön vid Timmershult (längst nere till vänster).

Mellan Arnåsholm och Hægerviken går man först två km på asfalterad väg en kort slinga genom skogen (fyra km) och sedan två km på asfalterad väg igen. Enligt kartan ska man då in i skogen igen men den skyltningen kunde inte hittas från vägen. Detta innebär fem kilometer i sträck på asfalt, sammanlagt sju kilometer på asfalterad väg. Detta är en lång sträcka även om vägen är lågtrafikerad. Att det är just här det är 30 km mellan vindskydden förbättrar inte saken

Ett annat ställe där det finns en lång sträcka på en asfalterad väg är när man närmar sig Hestra. Där sammanförs vandringsleden med cykelvägen mellan Hestra och Gislaved. Cykelleden är byggd på den gamla banvallen och består av en lång raksträcka som går mellan våtmarker och skogsbestånd.

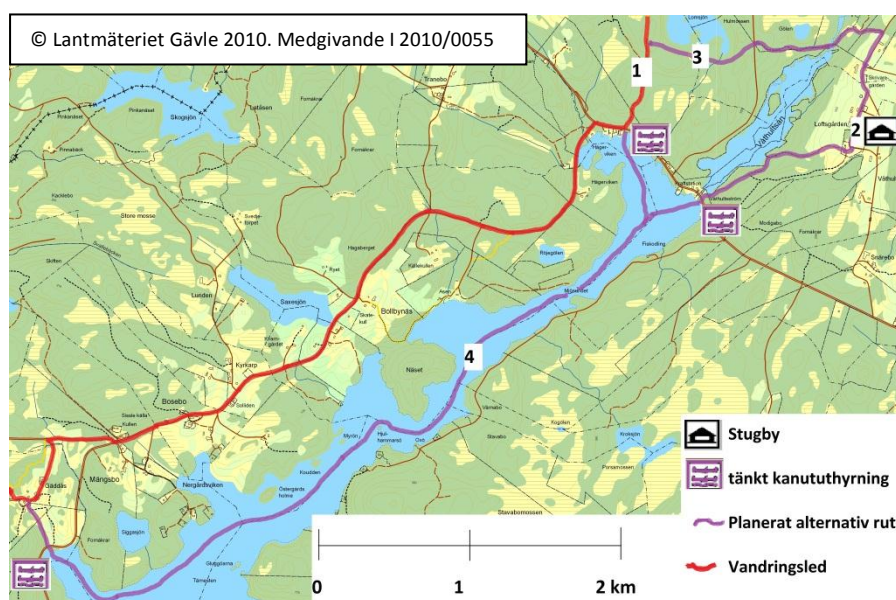
4.3.3 Analys av den asfalterade vägens upplevelsevärden och vad säger forskningen

Rainer Brämers checklista, se Tabell 1 sida 8 och 9, gör det ganska tydligt att man inte ska ha trafik och vandring på samma väg, inte heller ska de gå alltför länge bredvid varandra. Lika lite ska en vandringsled bestå av mer än tre procent hårdgjort yta.

Det är svårt att få någon av karaktärerna att passa in på en asfaltväg. Det enda som möjligtvis kan användas är den kulturella och historiska aspekten. I Arnåsholm finns en kraftstation som nämns i Gislaveds översiktsplan som industrihistorisk intressant objekt. Det finns även en kyrka på denna sträcka, Bosebo kyrka, en av kyrkorna som fanns där tidigare står idag återuppbyggd i Lund på Kulturen (Kulturen, 2011).

Cykelleden delas i ca två och en halv km med cyklist, men det kändes på många sätt som de längsta kilometerna på hela sträckan. Man går uppe på vallen med våtmark eller dike längs med sidorna och höga träd som begränsar utsikten. Det ser likadant ut på båda sidor och längs med hela cykelleden. Leden är inte speciellt bred, så på sommaren när det är fler cyklist ute, kommer vandraren också att vara i deras väg. Ingen av parkkaraktärerna passar in. Upplevelsevärdena är låga och man hade inte fått många punkter enligt det tyska vandringsinstitutets premium ledstandard. Utifrån Brämers undersökningar (Brämer, 2009) är i princip allt fel som kan vara fel. Vägen är rak i flera kilometer, underlaget är hårt och det blir antagligen för mycket trafik på sommaren.

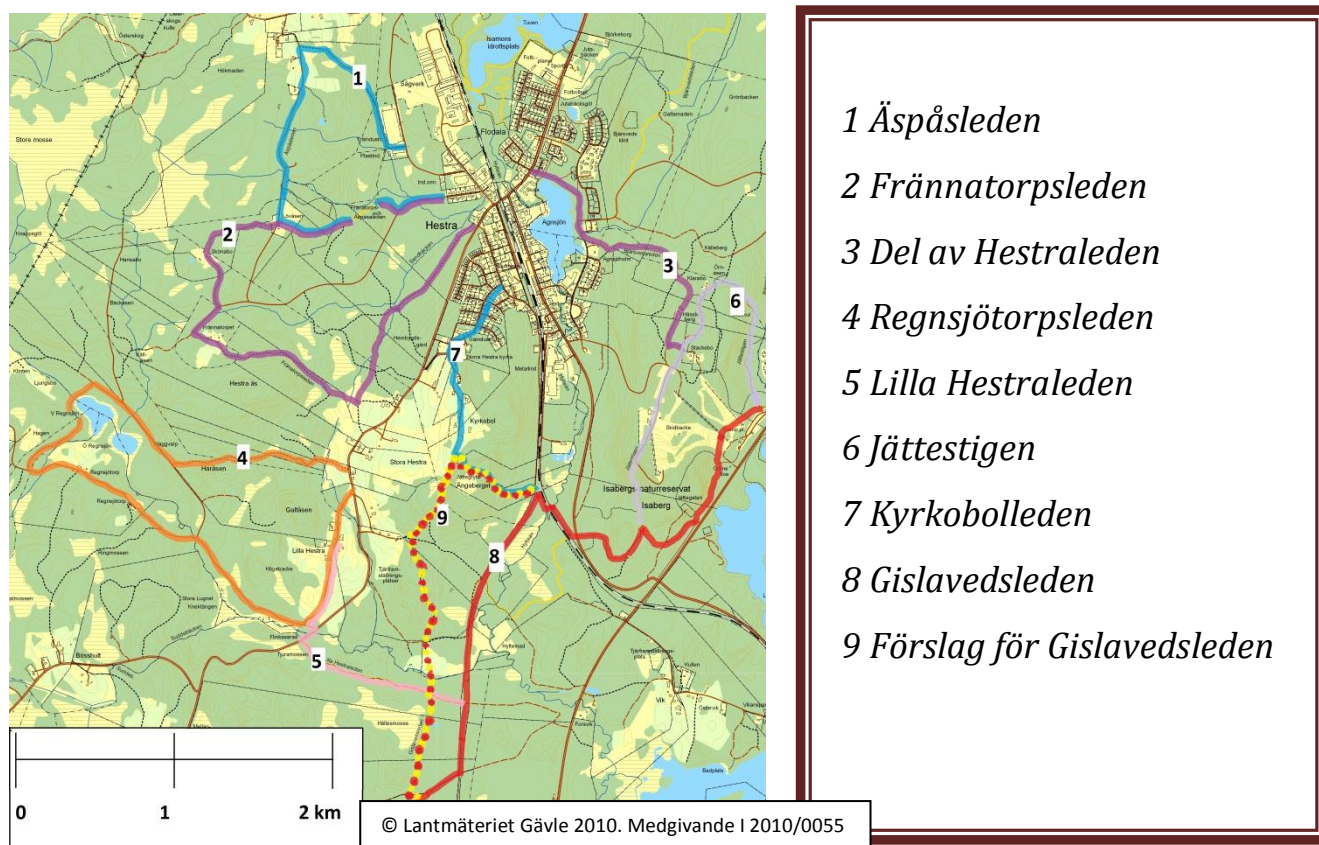
4.3.4 Författarens kommentarer till asfalterade vägar och förbättringsförslag

1. Gislavedsleden
2. Stugby
3. Alternativ rutt för att komma tillbaks till vandringsleden
4. Istället för att gå på asfalt kan man ta kanot

Figur 7 Ett alternativ för att komma av asfaltvägen skulle kunna vara att byta vandringsstaven mot en paddel. Skalan 1:50 000

Vid samtalet mellan författaren och Irene Ljungskog (Ljungskog, personligt samtal, 2011) kom det fram att det finns planer att eventuellt bygga en friluftsgård vid Majsjön, inte så långt från Hälleviken. Detta skulle kunna utnyttjas som en möjlighet för övernattnig och därmed korta ner avståndet mellan vindskydden men även kombineras med vandringsleden genom att en del av de asfalterade sträckorna ersätts av en tur i kanot eller roddbåt. Jag upptäckte även att det finns en stugby i närheten och att även denna skulle kunna användas som övernattningsställe. För att undvika långa sträckor på asfaltvägen skulle man i det här fallet ha en kanotuthyrning vid Majsjön, där man kan beställa en kanot på den delen av sjön som ligger söder om Gädås och därifrån ta vattenvägen till den nordligaste delen av sjön där man möter upp vandringsleden igen, (se Figur 7). På kartan ritar jag även in en tänkbar omväg förbi stugbyn för att integrera den i vandringsleden. Stugbyar brukar ofta ha mindre affärer vilket också kunde vara mycket intressant för vandraren.

Figur 8 Figuren visar de olika vandringslederna som ligger runt Hestra och Isaberg, och ett förslag om hur man skulle kunna ändra Gislavedsleden så man inte behöver gå på cykelleden i framtiden. Skala är 1:47 700

Vid cykelvägen mot Hestra finns inga riktiga alternativa vägar då anledningen till att dela cykelvägen hänger ihop med ett viktigt säkerhetstänkande som ska stoppa folk från att korsa järnvägen på ett obehåkat ställe. I en diskussion med Irene Ljungskog om denna sträcka och hur tråkigt det var att gå eller cykla på den kom det på tal att man kanske borde överväga att flytta leden helt så att man kanske kommer in över Hestra istället. Då detta samtal ägde rum så sent som samma dag jag skulle resa hem igen fanns det inte möjlighet att utforska området och hitta en alternativ rutt. Detta förslag, se figur 8, har därför kommit till enbart genom att studera kartan över omgivningen och kan därför inte vara ett färdigt förslag förrän man har

undersökt det även i verkligheten. Det finns flera andra vandringsleder i området vid Hestra, se figur 8, som också skulle kunna integreras i Gislavedsleden för att undvika asfaltsträckan.

Några av dem är:

1. Äspåsleden, som går från Hestra till Äspås
2. Frännatorpsleden, som går från Hestra till Frännatorp
3. Hestraspår, som går från Isaberg till Hestra
4. Regnsjötorpsleden som går från Norra Hestra till Regnsjötorp
5. Lilla Hestraleden som går från Lilla Hestra och ansluter till Gislavedsleden
6. Jättestigen som går runt Isaberg
7. Kyrkobolsleden.

Huruvida det finns bra sätt och ansluta dem måste utredas på plats.

4.4 Grusvägar

4.4.1 Beskrivning av grusväg och eventuella problem

En stor del av vandringsleden ligger på grusvägar, se figur 9, som delvis är breda nog för två bilar. Några av vägarna är 70- vägar med en hel del biltrafik (författarens observation). Flera av vägarna som är mindre slutar vid en bostad och är därför inte heller så trafikerade. När författaren vandrade på vandringsleden var det fortfarande tjäle i marken på vissa ställen men inte på alla, detta medförde att det kunde finnas stora hålor och mjuka partier som gav sig när man trampade på dem. Bitvis var grusvägarna raka i flera kilometer utan att den monotona upplevelsen bröts överhuvudtaget vid något ställe, nästan som en asfalterad väg.

Figur 9 Grusvägarna från övre vänster till nedre höger. I närheten av Sandviks kyrka är grusvägen nästan spikrak. Grusvägen mellan Slätteryd och Dämbo, grusväg någonstans vid Risås, på grusvägen mellan Hålgryte och Kätbo

4.4.2 Analys av grusvägens upplevelsevärden och vad säger forskningen

Stora delar av grusvägen delar man med biltrafik vilket ger ett sämre betyg på vandringsleden enligt den tyska vandringsforskningens checklista, (se Tabell 1 sida 8 och 9). Om man tar hänsyn till att det också finns en del asfalterade vägar kan detta betyda att leden inte skulle kunna bli en premium väg.

Några av vägarna är mycket omväxlande genom att de både går genom skogen och i det öppna landskapet. Dessa sträckor kan upplevas som artrika om de inte är allt för breda, speciellt när det finns lite buskar och träd i närheten som gör att det finns ett rikt fågelliv som man kan lyssna till när man går. Grusvägarna som

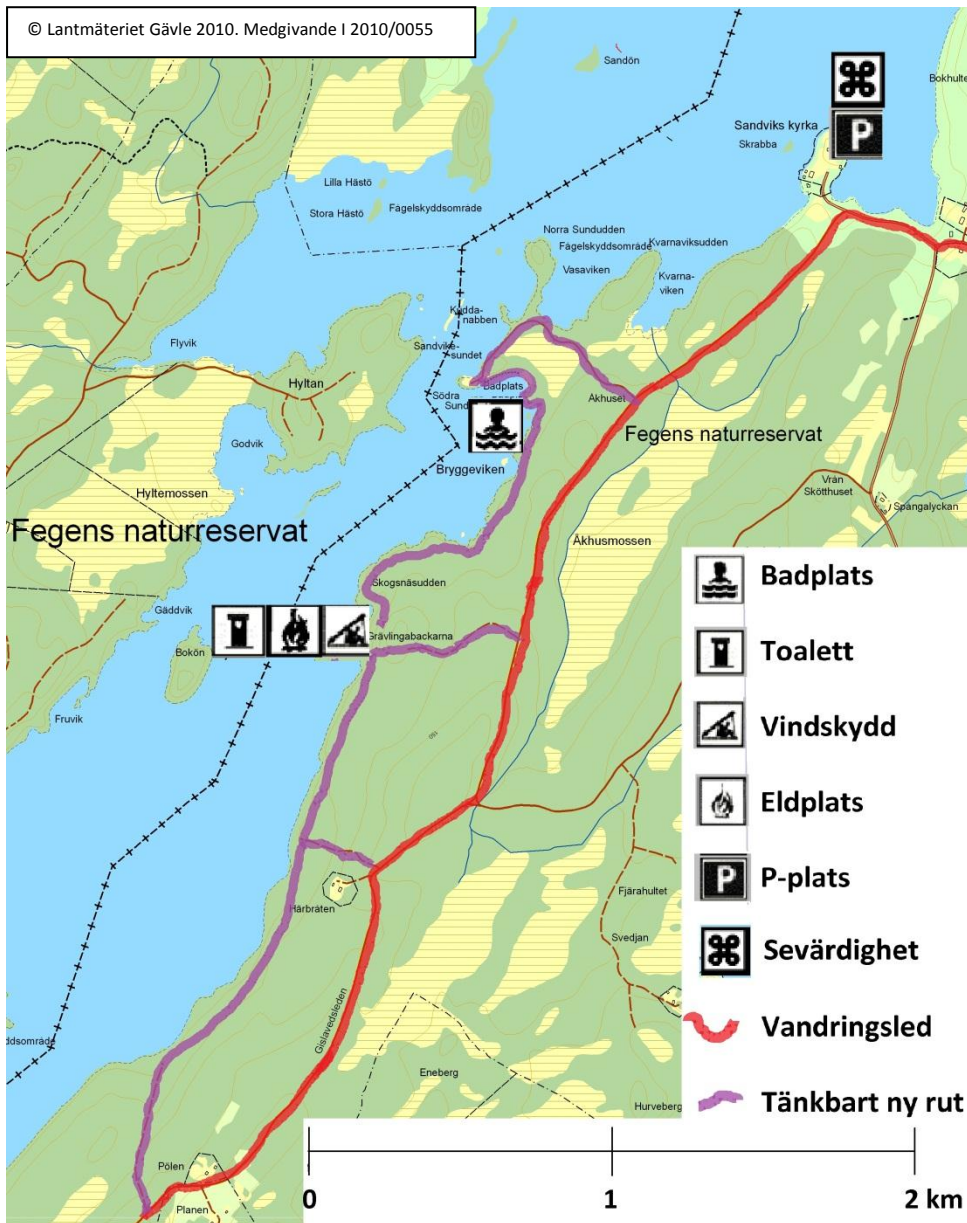
går genom det öppna landskapet ger mer till vandraren då man kan se det omväxlande landskapet med ängar och betesmark, stenmurar och skogar. Av parkkaraktärerna upplevs det rymliga, men även det kulturella och det historiska. Längs med delar av vägen finns det mycket vackra gamla hus, som till exempel ett pipareboställe och ett hus som ligger nära Lilla Kätabo, ibland kändes det som om någon hade ställt tillbaka tiden. De vägar som är rena transportsträckor för bilar har betydligt mindre upplevelsevärden och passar inte in på någon av parkkaraktärerna och kan i princip likställas med de asfalterade vägarna.

4.4.3 Författarens kommentarer till grusvägar och förbättringsförslag

På en delsträcka längs med sjön Fegen rör man sig över fem och en halv kilometer på en väg som går mellan skogsbestånd. Någon höll även på med att fälla träden som var närmast intill vägen, vilket fick vägen att verka ännu bredare. Den breda grusvägen, speciellt när den går genom skog, blir mycket monoton efter bara en kort stund. Vägen är sig lik kilometer efter kilometer, man märker inte om man har gått 500 meter eller fem kilometer. Trots att skogen är artrik så upplever man inte detta. Sjön syns inte till trots att kartan anger att den finns mindre än 200- 300 meter ifrån vandraren.

Lite mer än en kilometer från Sandviks kyrka går det en väg in mot en badstrand. Om man svänger in på den kommer vandraren efter bara 500 meter riktigt nära vattnet vilket man sedan följer en längre stund. Där finns det ett rikt fågelliv och en underbar utsikt mot många av sjöns små öar. Detta är ett fågelskyddsområde där det finns många fåglar att se och höra och plötsligt få vandraren känslan av att vara mitt i naturen istället för att känna sig vara på en oändlig grusväg utan slut. Av de olika karaktärerna upplevs flera trots att det är bara några få hundra meter ifrån det ställe där man inte kände annat än olust och en uppgivenhet av att inte komma någonstans. Men det rymliga med hela sjön som breder ut sig framför en ger en rogivande effekt eftersom det enda som hörs är ljudet av fåglarna, vinden och det skvalpande vattnet. Landskapet vid gränsen mellan vatten och skog med en och annan gräsplätt är omväxlande och känns artrikt. När man kommer till själva badstranden så finns även det lekfulla och en känsla av allmänningen representerat.

Det finns därmed bara positiva sidor med att leda vägen förbi badstranden. Utan samtal med markägaren är det svårt att säga hur långt leden kan gå längs med sjön men mitt förslag blir i alla fall att flera av de fem kilometrarna ska gå nära vattnet, se Figur 10. De ställen där man inte kan undvika att man går på den tråkiga vägen ska det finnas många skyltar som informera om hur långt det är kvar till kyrkan så man åtminstone kan få en känsla av att man har rört sig. Det borde även finnas rastplatser med bänkar och bord som inbjuder till fika. Dessa ska inte ligga intill vägen, utan några meter därifrån, helst med utsikt över sjön.

Figur 10 Delar av leden bör flyttas för att bryta vandrigen på den monotona grusvägen. Skala 1: 25000

4.5 Skogsväg och mindre stigar

4.5.1 Beskrivning av skogsväg och eventuella problem

Skogsvägarna har lite olika utseende och kan vara mer eller mindre breda, se Figur 11. Här har jag lyft ut de som är vanliga bilvägar och öppna för allmäntrafik och beskrivit dem i förra avsnittet tillsammans med grusvägarna. Även riktigt smala vägar som många gånger inte är mera än en mindre stig lyftes bort då de har en alldeles egen karaktär och beskrivs i nästa avsnitt. Där finns även andra skillnader på skogsvägar som nämns här. Det finns skogsvägar som är relativt smala och bara har plats för en fyrhjuling eller en liten skogsmaskin och så finns det de som stora maskiner skapar när de är på väg genom skogen i samband med större skogsarbeten. De vägar som de stora maskinerna gör ser närmast ut som ett intrång i naturen, de ligger ofta i samband med större kalhygge och är mindre attraktiva dels för att de förstör det som man upplever som det vilda men även för att många av spåren är mycket djupa och de blir därför vattenfyllda och besvärliga att gå i. På de allra värsta platserna har man även lagt stora mängder av stenkross eller tegelsten för att få vägen att bära maskinerna bättre.

Figur 11 Det finns många olika skogsvägar längs med Gislavedsleden

4.5.2 Beskrivning av de minsta stigarna och eventuella problem

Jag valde att kalla de allra smalaste stigarna för viltväxel för att de allra flesta faktiskt verkar vara just det, "… vägar eller stigar där viltet mer regelbundet går fram (växlar) under sina dygnsbundna förflyttningar" (Nationalencyklopedin, 2011). Detta syns tydligt på de olika djurlämningar som finns på stigen. De är mycket smala och meandrar oftast tvärs genom skogarna. Några enstaka går genom gamla stormfällan, kalhygge eller mycket ung skog, se Figur 12. Stigarna anpassar sig naturen genom att de går runt träd, vattensamlingar och följer landskapet. Genom att stigarna ibland är så smala kan det vara svårt och se markeringarna då de täcks av växtligheten. Det kan också vara mycket branta sträckor där det kan vara svårt att gå.

Figur 12 Stigar som ringlar sig genom skogen och följer landskapet finns det många längs med vandringsleden.

4.5.3 Analys av skogsvägens/viltväxelns upplevelsevärden och vad säger forskningen

Om man läser genom checklistans punkter ser man att det är på denna typ av stigar som får flest poäng, (se Tabell 1) . Att det är de här stigarna som alla gärna vill gå på kan man även läsa i de profilstudier som Brämer(2000) har gjort. De mindre skogsvägarna betyder mycket för vandringsupplevelsen och innehåller också många av parkkaraktärerna. Speciellt de äldre skogsbestånden som är mosstäckta och har en känsla av urskog kan ge den rofyllda känslan. Ljuden av fotsteg är dämpat och oftast hörs bara skogen. Ljuden av

vinden i trädtopparna gör också sitt för att förstärka känslan av rofylldhet. Speciellt på de sträckor där granskogsbestånd varvas med blandskog eller till och med lövskogbestånd blir det en känsla av att träda in från en värld till den andra. Av parkkaraktärerna finns det rymliga tydligast i de skogsbestånd där vandraren upplever pelarsalskänsla så som i tallskog och bokskog, eftersom att man kan se långa sträckor, men det förstärks kraftigt om man precis kommer ur en ganska tät granskog. På de flesta delar av vandringsleden är det olika bestånd så att det finns mycket omväxling trots att allt är skog. Detta representerar det artrika mycket väl, genom att det finns ett rikt fågelliv, tydliga spår av älg och rådjur men även en del undervegetation så som bräken, blåbär och lingonris. Även det vilda finns på de här stigarna genom att det sträckvis upplevs som att man är helt ensam i skogen som har varit orörd i många år. De olika mossorna förstärker känslan av det orörda och vilda, men det gör även de tydliga spår av att man är tätt intill djurlivet (författaren mötte både älg och rådjur på mycket nära håll). Ibland träffar man också på stenmurar och torpruiner som ger lite av det historiska.

4.5.4 Författarens kommentarer till skogsvägar och förbättringsförslag

Medan de små vägarna för en nära naturen och ger känsla att man är del av denna ger maskinspåren närmast motsatt effekt, man ser tydligt hur människan förstör det vackra och det orörda. Även om man vet att skogsarbete förekommer och är nödvändigt för att få dagens samhälle att fungera vill man ändå inte bli påmind av detta när man går ut i naturen för att komma ifrån alla krav och påfrestningar. Därför borde sådana spår antingen återställas eller så ska vandringsleden omdirigeras för att undvika de allra värsta ställena. De små stigarna är inte mycket mera än naturstigar och inte alltid helt enkla att gå på när det förekommer till exempel stora höjdskillnader. Är man äldre eller har små barn med sig kan det kanske vara lite svårt att gå på dem. Beroende på vilken brukargrupp man profilerar Gislavedsleden för måste man eventuellt göra vissa åtgärder som till exempel att sätta upp handräcken eller till och med att bygga trappor. Detta dämpar naturligtvis känslan av att man är mitt i naturen och måste noga övervägas.

4.6 Vindskydd

4.6.1 Beskrivning av vindskydden och eventuella problem

Det finns fyra vindskydd längs med leden och alla ligger i skogen. En del ligger direkt i anslutning till vägen med öppning mot vägen och några ligger lite vid sidan om, se Figur 13. Vindskydden ligger mellan 10 och 30 kilometer ifrån varandra. Ett av vindskydden hade skyltar som visar vart både toaletten och vatten finns medan de andra saknade skyltning. Ett av vindskydden hade både ved, såg och yxa och på toan fanns det till och med toapapper medan ett annat inte hade någonting. På ett ställe har man nyligen hållit på med avverkning av skog och därför stod både vindskyddet och toan mitt på vägen.

Figur 13 Olika vindskydd som finns på vandringsleden, några med riktigt fin vy

4.6.2 Analys av vindskyddens upplevelsevärden och vad säger forskningen

När man kommer till de två vindskydden som ligger en bit ifrån vägen öppnar skogen plötsligt upp sig och man kommer in i en glänta. Där kan man uppleva flera av de åtta parkkaraktärerna. Det rofyllda med den trygga känslan och det lite mera välstädade, det artrika med fåglarna som man hör, insekterna som surrar och de tydliga tecknen av att en älg har varit här för inte så länge sedan. Områdena är inte så stora men ändå uppstår det en tydlig rumskänsla och det är lite som en värld för sig själv. Båda vindskydden hade även mycket nära till stranden vilket ökade platsens upplevelsevärde.

De andra två vindskydden, de som låg intill vägen, saknade både rumskänsla och trygghetskänsla. Då de inte låg i en glänta kunde man heller inte höra insekterna, därför försvinner också det artrika.

4.6.3 Författarens kommentarer till vindskydden och förbättringsförslag

Det framgår tydligt att vindskydden vinner på att de ligger lite vid sidan om, då upplevelsevärdena blir fler då. En jämn standard höjer trygghetskänslan även på det viset, att man då kan lita på att man inte plötsligt saknar något viktigt. Det är därför också viktigt att sådant som ved, såg och yxa ska finnas vid alla vindskydd som basutrustning, liksom informationen om var det närmaste dricksvattnet eller den närmaste toalett finns. På de ställen där det är långt mellan vindskydden borde man sätta något ytterligare vindskydd eller erbjuda alternativt boende som till exempel stugbyn som finns i närheten av Våthult. Denna information ska finnas tillgänglig för vandraren.

Jag gick en del av vandringsleden i regnvädret och upptäckte att det hade varit väldigt trevligt om det även hade funnits sådana hyddor som ger lite skydd från vind och regn och möjliggör en fika även i dåligt väder. I min e-postkontakt med Harald Knoche om avstånden mellan vindskydd, bord och bänkar fick jag som svar att man i Tyskland på Rothaarsteig inte har övernattningsmöjligheter i form från vindskydd, så som man har i Sverige, men att vanliga skyddshyddor helst borde stå på ett avstånd av högst åtta till tio kilometer, men att de inte alltid lyckades att genomföra detta då markägarna inte gav sitt tillstånd. Bord och bänkar däremot stod ibland med ett avstånd som var mindre än några få hundra meter (Knoche, E-post, 2011).

4.7 Övrigt

4.7.1 Beskrivning av utsiktspunkten, kommentar och förslag

Längs med Gislavedsleden finns inte så många bra utsiktspunkter trots att det förekommer en del höjdskillnader. Den enda riktiga utsiktspunkten skulle i så fall ligga på Högåsen. På den gamla broschyren över Gislavedsleden, som det bara finns ett enda exemplar kvar av, står det att läsa att Högåsen ligger på 280,67 m över havet och att man, enligt gamla beskrivningar, skulle kunna se Våthults, Bosebo, Villastad, Ås, Anderstorp och Åsenhöga kyrkor därifrån om vädret var fint.

Nu var vädret visserligen inte fint, när jag hade tillryggalagt höjdskillnaden på ca 70 meter, men med tanke på att träden som omringade mig var minst 10- 15 meter höga och många i antalet, se Figur 14, hade det inte hjälpt ändå. Att gå upp för en brant backe på en nästan obefintligt stig som jag delade med regnvattnet som forsade ner var ett ansträngande och halt företag, och förväntningar om det som väntade mig var stora. Ännu större var besvikelsen när jag hade kommit upp och nådde toppen bara för att inse att man inte såg någonting förutom träd. Då jag misstänker att man inte bara kan fälla det antalet träd som skulle behövas för att skapa ett fönster som ger vandringsleden utsikten tillbaka skulle man kanske bygga ett utsiktstorn. Det känns viktigt att få den ”belöning” man förväntar sig när man har ansträngt sig för att komma upp på Högåsen. Det hade också varit trevligt att kunna vila och tar sig en fika, men för att ett fikaställe ska vara attraktivt ska det också ha en utsikt. Egentligen är stället perfekt för en friluftsgård då man skulle kunna träna en hel del genom att använda den branta backen.

Figur 14 Utsikten från Högåsen halvvägs upp på toppen lovar mycket, vilket gör att besvikelsen när vandraren nå fram blir ännu större.

5. Diskussion

5.1 Metoddiskussion

I ett tidigt skede av mitt arbete kom jag fram till att det inte riktigt fanns så mycket material som är avsett att användas för vandringsleder. De flesta analysmetoder som fanns tillgängliga var avsedda för att analysera stadsrum så som parker och stadsdelar ur ett stillastående perspektiv. Det kändes inte rättvist mot en vandringsled att bara analysera några platser när vandringen i sig själv är en helhet och består av en upplevelse av många platser i rad. Även när jag hade börjat min observationsstudie av leden var jag fortfarande osäker om jag kunde vara rättvis mot en vandringsled genom att använda mig av en platsanalysmetod. Men alltefter som jag vandrade längs leden utkristalliserades dock flera karakteristiska punkter som återkom och som så småningom skulle forma arbetet. Jag upptäckte att det som finns runt omkring är mycket viktigt för en vandringsled men det som gör ännu större skillnad för den som vandrar, är vad som finns under dennes fötter. Därför valde jag att dela upp leden i de olika underlag man vandrar på, asfalt, grus och skogsväg. Det är svårt och säga om jag hade fått andra resultat om jag hade delat vandringsleden i andra element.

Jag valde att använda mig av tre olika metoder i min analys av vandringsleden, Kevin Lynch's metod, Patrik Grahns parkkaraktärer och Brämers vandringsforskning. Kevin Lynch's metod har använts för orientering i Gislavedens omkringliggande landskap och är därför långt ifrån så detaljerat använd som jag har sett i andra sammanhang, men då brukar inte platsen vara så stor heller. För detaljanalysen har jag istället använt mig av både parkkaraktärerna och vandringsforskning.

Parkkaraktärerna är en analysmetod som kommer från miljöpsykologi och handlar mycket om upplevelsevärden. Detta gör att den är väldigt beroende av vem som gör analysen och vilket humör man är på när man gör den. Jag anser även att det spelar en stor roll när man gör denna analys, vilken tid på året det är och kanske till och med vilket väderlek det är. Även kulturell bakgrund kan ha stort inflytande på detta. När vi i vår sista kurs befann oss i skogen märktes en stor skillnad i vår uppfattning av skogen, beroende på vart vi kom ifrån. Studenterna från Iran upplevde skogen som skrämmande och var tillsammans med flera av de franska studenterna rädda att gå vilse. Detta innebär att även om jag har försökt att vara objektiv så har mina känslor och mina erfarenheter haft ett stort inflytande på hur jag upplevde vandringsleden.

Den sista analysmetoden är en tysk metod som är ganska ny. Den har sitt ursprung i ett liknande projekt som Smålandsleden, där man hade stort behov av en restaurering och en modernisering av en vandringsled. Trots att jag tog kontakt med de som ansvarar för Rothaarsteig långt innan jag började gå på vandringsleden fick jag inte svar på mina förfrågningar förrän jag hade gått hela vandringsleden. Det hade varit bäst att kunna gå bitar av den igen med den nya kunskapen. Analysmetoden i sig är väldigt stel och formellt. Man använder sig av en lång checklista med punkter och som kryssas av efterhand. Vissa punkter gäller för hela leden och vissa för fyrakilometerssträckor som bestäms i förväg. Metoden kräver enligt det tyska vandringsinstitutet en utbildning. Metoden är också framtagen för det tyska landskapet till tyska vandrare. I detta sammanhang borde man tänka på att det finns olika förutsättningar mellan länderna. Tyskland har många invånare per yta och har därmed också fler människor som kommer att vandra på en vandringsled. Detta innebär att vandringsleden får kosta mera per kilometer då det finns fler betalande medborgare. Även kulturen skiljer sig åt från den svenska. Det har varit helt normalt i min barndom att vi

gick söndagspromenader till olika utflyktsmål och alla hade ett gästgiveri eller ett café på vägen. Oftast flera stycken med bara några få kilometer i mellan. När jag kom till Sverige i mitten av åttiotalet var caféer inte ens öppna på söndagar när de låg mitt i staden. Trots att cafékulturen har ändrats sedan dess finns det fortfarande inte så många utanför städerna, och jag träffade inte på ett enda som låg längs med leden på hela vandringen genom Gislaveds kommun. I södra Tyskland, där jag kommer ifrån står det också överallt bänkar och ibland bänk och bord längs med de mindre vägarna. Ofta på sådana ställen där det finns en fin utsikt eller där man precis har gått upp för en brant backe och förväntas vara trött och behöva vila. Ungefär som bilrastplatserna längs med de stora vägarna. Här i Sverige tar vi med både sittunderlag och fika när vi går på promenad och förväntar oss inte att det skall finnas ett öppet café längs med leden.

Även andra förutsättningar skiljer sig en hel del, till exempel så är nästan alla vägar asfalterade i Tyskland, ner till de minsta vägarna mellan åkrarna. Detta gör att en grusväg per definition sällan är en väg som är högtrafikerad. Detta stämmer inte i Sverige, tvärtom kan många mellanstora landsvägar vara grusvägar när man kommer längre norrut. Så om man vill göra en svensk standard för vandringsleder kan man inte bara översätta den tyska standarden men behöver anpassa den till Sverige och svenska förhållanden. Sedan ska man inte glömma att det är många tyska turister som tillbringar sin semester här i Sverige, och att det därför kan vara bra att ta hänsyn till vad de vill få ut av sin semester.

När jag funderade på hur man bäst kan dela Gislavedsleden i mindre bitar var valet inte enkelt. Ursprungligen var tanken att jag bara skulle ta några platser och analysera dem. Tanken var att bestämma det på platsen då jag tyckte att det var svårt och välja innan jag hade sett vandringsleden. I och för sig finns det en hel del landskapsanalyser där man först sätter sig vid skrivbordet, tittar på kartor och bestämmer därifrån vad som är specifikt med ett landskap. Ett förslag som kom fram vid mitt första möte med Gislaveds kommun var att jämföra ett område som ligger inom ett vattenskyddsområde och därför har många lagliga begränsningar med ett område som ligger utanför. Andra sätt att välja hade kunnat vara med tanke på kulturella och historiska aspekter eller genom att se om där fanns speciella biotoper. Men en av anledningarna för Gislaveds kommun att välja en student som skulle utföra arbetet var att de ville att någon skulle titta på leden med "nya ögon", en person som inte har förutfattade meningar. Mitt val att dela in vandringsleden utifrån underlaget bekräftades senare när jag läste om den tyska vandringsforskningen, då jag kunde se i de olika profilstudierna att det var en viktig aspekt för många vandrare.

5.2 Gislavedsleden

Gislavedsleden ligger lite avskides och verkar bara finnas där i fall det finns någon som vill passera kommunen. Ingenstans visar leden ambitionen att vilja hålla kvar besökaren så att de kan spendera några av sina semesterpengar här. Det känns som om Gislavedsleden är en outnyttjad resurs som skulle kunna vara så mycket mera. Ett sätt att utveckla den skulle kunna vara att få olika markägarna, kommunen och även regionen att samarbeta och hitta lösningar specifikt för denna led. Bondgårdar i närheten av leden skulle kunna tjäna som inköpsställen för basvaror på de ställen där det är för långt att vandra till närmaste by. De kunde även erbjuda övernattningsmöjlighet och körningar till och från leden. Längs med de sjöar där det finns kanotuthyrning skulle man kunna få möjlighet att kombinera sin vandring med att tillryggalägga en del av sträckan med kanot. Under min vandring på leden såg jag också ett gammalt järnvägsspår som skulle kunna erbjuda dressinåkning, liksom ett ställe som erbjöd ridturer med Islandshästar. Där finns antagligen så många fler möjligheter där men det krävs som sagt ett samarbete för att upptäcka dessa.

Många av de undersökningar som har gjorts, Johansson et al. (2011) och Tved & Jensen (1999), visar också att många helst vill gå kortare vandringar eller dagsturer och att man ofta tar sig till utflyktställen med bil eller offentliga transportmedel. Därför bör det finnas både parkeringsmöjligheter och offentliga kommunikationer. Undersökningar visar också att många vill gå i en slinga, det vill säga börja och sluta vandringen på samma ställe. Där det går borde man ge denna möjlighet. Det nedlagda järnvägsspåret som man korsar i närheten av Ringebo skulle kunna bli en del av en slinga antingen med Museitåg eller dressin eller ett mindre tåg som går i shuttletrafik. Detta skulle göra vandringsleden mera attraktiv som söndagsutflykt och eventuellt även locka den lokala befolkningen.

Båraryds Friluftsgård introducerades av den gamla Gislavedsledsbroschyren som Gislaveds främsta friluftsområde, men när jag gick dit en söndagsmorgon för att möjligen träffa någon som är ute och jämföra med en mer utvecklad del av Gislavedsleden, upptäckte jag till min stora överraskning att min familj och jag var de enda besökarna där. Själva friluftsgården var stängd och såg helt övergiven ut, långt ifrån mina förväntningar där jag hade Lunds Skrylle eller Malmös Bokskogen i bakhuvudet. Jag vet inte om det är en konsekvens av kristidernas sparpaket, dålig marknadsföring eller för låg befolkningstäthet.

Nästan all litteratur som jag hittade var överens om att folk först och främst vill komma ifrån staden, stressen och det vardagliga och att människorna var ut efter det rofyllda, det vilda och det artrika. Min analys visar att de aspekterna representeras allra mest av de minsta vägarna. Detta kan leda till konflikter på olika sätt. En vandringsled behöver underhållas, markeringar ska regelbundet kontrolleras och även vindskydden måste man lätt kunna komma åt för att fylla på ved och tömma både toaletterna och soptunnorna. Detta är mycket motsägelsefullt att man å ena sidan helst vill kunna köra hela vägen fram men samtidigt vill vandraren att det ska se orört ut. Lösningen kan vara att man använder sig av fyrhjulingar(ATV) istället för bil vid drift- och underhållsarbete.

Tillgänglighet i sig hänger ihop med samma problem som jag nämnde ovan, att man å ena sidan vill ha möjlighet att komma nära vandringsleden med buss eller bil samtidigt som vandraren inte vill att andra ska hitta till vandringsleden så att de slipper möta en massa folk. Gislaveds kommun vill ha en så stor brukargrupp som möjligt både för folkhälsan och ekonomins skull men samtidigt gör handräcke och trappor att man tappar lite av det orörda och vilda och så tillkommer att dessa konstruktioner är skötselintensiva.

Under arbetet med vandringsleden använde jag mig av lantmäteriets digitala kartor och Eniro som också bygger på lantmäteriets material. Även i andra sammanhang brukar dessa två källor vara till stor hjälp när man behöver se hur ett område ser ut. Jag är säkert på att det finns många andra i Sverige som använder sig av detta även till vardags när man planera utflykter och annat och då kan det vara en stor fördel om materialet är uppdaterat. Gislavedsleden är inritad fel på flera ställen och detta kan leda till problem. Om man ändrar vandringsleden ska detta självklart meddelas till lantmäteriet. Det borde också finnas en sida där förändringar, som till exempel att ett vindskydd står mitt på vägen på grund av skogsarbetet, finns listat.

6. Slutsatser

Analysen visar mig att Gislavedsleden har alla förutsättningar att kunna uppfylla de krav som den moderna vandraren ställer på en vandringsled, då den uppfyller många av de förutsättningar som behövs för att kunna bli en tysk "Premium Weg". De naturliga förutsättningarna med omväxlande terräng och ett intressant landskap finns redan idag. De delar som i dagsläget är dåliga eller mycket dåliga kan oftast åtgärdas enkelt.

Gislaveds kommuns önskan att kunna erbjuda vandring till en större brukargrupp och därmed främja folkhälsan kräver däremot betydligt mera arbete. För att kunna gå kortare sträckor måste tillgängligheten bli större. Det måste antingen bli fler parkeringsmöjligheter och möjligheter att gå en rundtur eller också måste de offentliga kommunikationsmedlen bli bättre så man kan komma till och från leden med bus eller liknande.

Bättre kommunikationsmöjligheter behövs även om man vill utöka brukargruppen som till exempel med barngrupper som kommer med skolan eller andra föreningar. Vill man även få med den äldre delen av befolkningsgruppen borde man överväga att kanske ha trappor och handräcken på de mest besvärliga delarna av leden.

Ett samarbete med markägare och andra intressenter kan ge ett mycket bra underlag för framtida arbeten med leden.

En analysmetod som min Lynch analys visar snabbt var de svaga punkterna finns, både med hänsyn till tillgängligheten men även vad leden erbjuder i form av andra upplevelsevärden än de som tillhör själva leden. Jag minns att när vi som familj vandrade var det inte själva vandringen som vi barn tyckte var spännande utan målet eller det som fanns utmed vägen. Det finns en hel del som lätt kan integreras med leden till exempel hästridning, kanotuthyrning eller dressinåkning på det gamla järnvägsspåret. Detta skulle ge hela området ett större upplevelsevärde.

Det kunde vara spännande att arbeta med de tyska Wanderinstituts-normerna och anpassa de till svenska förhållanden och sedan se hur bra resultat leden skulle kunna få. Att ha svenska minimum - och premium-normer skulle överhuvudtaget underlätta för alla andra som vill hålla på med vandringsleder i framtiden.

Parkkaraktärer anser jag vara ett mycket bra sätt att analysera utvalda platser med, speciellt om det används i samband med andra analyser som är mindre person- och känslöberoende. Karaktärerna ingår även i metoden för kartläggning som finns beskriven i statens folkhälsoinstituts broschyr "Grönområden för fler" (Johansson et al., 2011). Min forskningsfråga om en platsanalys är en bra metod för att användas på en vandringsled kan därför besvaras med ett tydligt ja, så länge den är en del av ett större projekt.

7. Litteraturförteckning

- Brämer, R. (1999). *Profilstudie Wandern 1999*. [online] Tillgängligt: <http://wanderforschung.de/files/prostu991212746480.pdf> [2011-04-27]
- Brämer, R. (2000). *Profilstudie Wandern 2000*. [online] Tillgängligt: <http://wanderforschung.de/files/prostu001212758921.pdf> [2011-04-27]
- Brämer, R. (2008). *Schöne Landschaft aus der Sicht der Naturpsychologi*. [online] Tillgängligt: <http://wanderforschung.de/files/schoene-landschaft1220114770.pdf> [2011-04-27]
- Brämer, R. (2009). *Wandertourismus in der Qualitätsoffensive, Auszüge aus der Grundlagenstudie zum "Qualitätsweg Wanderbares Deutschland"*. [online] Tillgängligt: <http://wanderforschung.de/files/wandeu021236001470.pdf> [2011-04-27]
- Brämer, R. ,Deutsches Wanderinstitut. E-post [2011-04-27].
- Deutsches Wanderinstitut. (2006). *Markierung von Wanderwegen, Die wichtigsten Grundregeln*. [online] Tillgängligt: http://www.wanderinstitut.de/download/DWI_Markierung-von-Wanderwegen_06.pdf [2011-04-27]
- Deutsches Wanderinstitut. (u.d.). *Wie funktioniert das Deutsche Wandersiegel?* [online] Tillgängligt: http://www.wanderinstitut.de/download/Deutsches-Wandersiegel_Empfehlungen.pdf [2011-04-27]
- Eniro. (2011). *Kartsök*. [online] Tillgängligt: <http://kartor.eniro.se/> [2011-06-15]
- Gislaved, Kommunstyrelsekontoret. (2011). *Gislavedsleden- nationella vandringsleden genom Gislaved*. Utkast till förfrågan [2011-02-17]
- Grahn, P., & Sorte, G. (1985). *Hur används parken? Om organiserade gruppens bruk av grönområden*. Alnarp: Movium/Stad och Land, 39.
- Hansen, K. B., & Sick Nilsen, T. (2005). *Natur och grønne områder forebygger stress*. Fredriksberg C: Skov & Landskap.
- Joelsson, K., anställd hos skogssällskapet. E-post [2011-04-27].
- Johansson, A.-K., Kollberg, S., & Bergström, K. (2009). *Grönområden för fler- en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa*. Östersund: Statens Folkhälsoinstitut.
- Kaplan, F., & Kaplan, R. (1989). *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Knoche, H., Kontaktperson till tysk vandringsled. E-post [2011-04-12].
- Kulturen. (2011). *Friluftsmuseet, Bosebo Kyrka*. [online] Tillgängligt: http://www.kulturen.com/03_om_kulturen/03_friluftsmuseet/bosebokyrka.asp [2011-06-15]

- Ljungskog, I., Landskapsarkitekt i Gislavedskommun. Personligt samtal [2011-04-14].
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. USA: MIT Press MA.
- Malm, M. (2009). *Projekt Smålandsled Fas 1, Slutrapport*. Jönköping: Skogssällskapet.
- Nilzon, K. R. (2004). *Att vara mentor*. Höganäs: Kommunlitteratur.
- Schibbye, B., & Pålstam, Y. (2001). *Landskap i fokus, Utvärdering av metoder för ländskapsanalys*. Stockholm: Riksantikvarietämbetet.
- Sorte, G. (1991). *Människans landskap eller landskap för människor?* Alnarp: Institutionen för landskapsplanering, SLU.
- Statens_Folkhälsoinstitut. (2010). *Levnadsvanor, Lägesrapport 2010*. [online] Tillgängligt: <http://www.fhi.se/Documents/Statistik-uppfoljning/Folkhalsoenkaten/Resultat%202010/Levnadsvanor-l%c3%a4gesrapport-2010.pdf> [2011-04-28]
- Stigsdotter, U. A., & Grahn, P. (2002). *What makes a Garden a Healing Garden*. *Journal of Therapeutic Horticulture* 13, 60-69.
- Tvedt, T., & Jensen, F. S. (1999). *Friluftsliv i landskabet*. Köpenhamn: Skov- og Naturstyrelsen.
- Nationalencyklopedin. (2011). Viltväxel. *Nationalencyklopedin*. [online] Tillgängligt: <http://www.ne.se/viltväxel> [2011-06-15]
- WHO. (2011). *World Health Organisation*. [online] Tillgängligt: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/index.html> [2011-05-12]